

Compendium van het beleid in de lidstaten inzake gelijke kansen voor mensen met een handicap

Werkgelegenheid & sociale zaken

Europese Commissie

Compendium van het beleid in de lidstaten inzake gelijke kansen voor mensen met een handicap

Werkgelegenheid & sociale zaken

Sociale zekerheid & maatschappelijke integratie

Europese Commissie

Directoraat-generaal werkgelegenheid , industriële betrekkingen
en sociale zaken
Eenheid V/E.4

Manuscript voltooid in oktober 1998

Dit verslag werd gefinancierd en samengesteld door de Europese Commissie
Directoraat-generaal 5: Werkgelegenheid, arbeidsverhoudingen en sociale zaken
Directoraat E: Sociale zekerheid en sociale integratie
Afdeling 4: Integratie van mensen met een handicap

De inhoud van deze publicatie komt niet noodzakelijk overeen met het standpunt van de Europese Commissie.

Deze publicatie en meer uitgebreide informatie vindt u op Internet via de Europa-server
(<http://europa.eu.int>)

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	7
Organisatorische structuren	9
Hoofdstuk 1 BELGIË	11
Hoofdstuk 2 DENEMARKEN	17
Hoofdstuk 3 DUITSLAND	23
Hoofdstuk 4 GRIEKENLAND	29
Hoofdstuk 5 SPANJE	35
Hoofdstuk 6 FRANKRIJK	41
Hoofdstuk 7 IERLAND	47
Hoofdstuk 8 ITALIË	53
Hoofdstuk 9 LUXEMBURG	59
Hoofdstuk 10 NEDERLAND	65
Hoofdstuk 11 OOSTENRIJK	71
Hoofdstuk 12 PORTUGAL	77
Hoofdstuk 13 FINLAND	83
Hoofdstuk 14 ZWEDEN	89
Hoofdstuk 15 VERENIGD KONINKRIJK	95
Leden van de Werkgroep op hoog niveau inzake mensen met een handicap	103
Nationale gehandicaptenorganisaties	105

VOORWOORD

Het werk van de Werkgroep op hoog niveau inzake mensen met een handicap

Twee jaar geleden maakte de Europese Unie een belangrijke ommezwaai naar een op rechten gebaseerd gehandicaptenbeleid. De Commissie had deze nieuwe strategie in juli 1996 bepleit in haar Mededeling over de integratie van mensen met een handicap; politieke steun ervoor kwam in december 1996 in de vorm van een Resolutie van de Raad.

In het verleden was het overheidsbeleid erop gericht mensen met hun handicaps te leren leven; vandaag de dag wordt integratie, eerder dan aanpassing, als de sleutel tot opnemings in de actieve samenleving beschouwd. De nieuwe aanpak is gebaseerd op het gezamenlijke engagement van alle lidstaten om obstakels voor gelijke kansen op te sporen en te verwijderen en de volledige deelneming van mensen met een handicap aan alle onderdelen van het leven te bevorderen.

De Resolutie dient nu als kader om de verduidelijking van gemeenschappelijke doelstellingen, de identificatie van beste praktijken en de gestructureerde uitwisseling van informatie en ervaring tussen de lidstaten te stimuleren.

Met de goedkeuring van de nieuwe strategie is ook een werkgroep op hoog niveau van hoge functionarissen uit de lidstaten opgericht, die regelmatig bijeenkomt om de ontwikkelingen in de hele Unie te volgen.

Deze werkgroep op hoog niveau besteedt bijzondere aandacht aan de volgende richtsnoeren, uiteengezet in de Resolutie die tijdens de vergadering van de Raad van 20 december 1996 door de regeringsvertegenwoordigers van de lidstaten werd aangenomen:

- ◆ mensen met een handicap, inclusief ernstig mensen met een handicap, in staat stellen in het maatschappelijk leven te participeren en daarbij de nodige aandacht schenken aan de behoeften en belangen van hun gezinnen en verzorgers;
- ◆ bij de beleidsbepaling in alle relevante sectoren het aspect handicap voor ogen houden (mainstreamen);
- ◆ mensen met een handicap in staat stellen volledig in het maatschappelijk leven te participeren door belemmeringen weg te nemen;
- ◆ de publieke opinie aanmoedigen open te staan voor de mogelijkheden van mensen met een handicap en voor op gelijke kansen gebaseerde strategieën.

De werkgroep op hoog niveau wisselt ook ervaringen uit teneinde de betrokkenheid van vertegenwoordigers van mensen met een handicap bij de uitvoering en follow-up van relevante beleidsmaatregelen en acties te kunnen behoeve te bevorderen.

Doel van het compendium

Het is duidelijk dat elke lidstaat op zijn eigen manier de diverse programma's en diensten voor mensen met een handicap opzet en vormgeeft. Daarom is een gedegen begrip van de huidige institutionele verscheidenheid inzake gehandicaptenbeleid zowel op nationaal als op regionaal (plaatselijk) niveau een eerste vereiste. Verwacht wordt dat een dergelijk begrip de uitwisseling van informatie, ervaring en deskundigheid zal bevorderen en tevens een aanmoediging zal vormen voor nauwere samenwerking met het oog op doeltreffender strategieën en beleidsvormen ter bevordering van gelijke kansen voor mensen met een handicap.

Om de beleidsonderdelen zelf op een zinnige manier te kunnen vergelijken, moeten zij derhalve in de context van het nationale beleid worden geplaatst. De uitdaging hierbij bestaat

erin een gemeenschappelijke manier uit te werken om deze uiteenlopende contexten in één omschrijving te vatten en tegelijkertijd te benadrukken dat – ondanks aanzienlijke verschillen in de organisatie van programma's en beleidsonderdelen – alle stelsels van gehandicaptenbeleid bij het in de praktijk brengen van gelijke kansen met een aantal kernvraagstukken te maken hebben. Dat is de voornaamste doelstelling van dit "Compendium van het beleid in de lidstaten inzake gelijke kansen voor mensen met een handicap".

Opgemerkt zij dat de hiervoor gekozen aanpak fundamenteel gebaseerd is op een gelijke-kansen-model. Benadrukt wordt hierbij dat gehandicaptenbeleid verder gaat dan de verstrekking van sociale en medische diensten die tot doel hebben functionele beperkingen te verminderen en onafhankelijkheid te vergroten. Een allesomvattend gelijke-kansen-beleid houdt zich derhalve ook bezig met vraagstukken van toegankelijkheid, onderwijs, werkgelegenheid, sociale zekerheid e.d. Dit compendium onderstreept hoe belangrijk het is om de rechten van mensen met een handicap te beschermen en te bevorderen en tegelijkertijd de samenleving meer bewust te maken van de vraagstukken die voor mensen met een handicap van belang zijn. Verder gaat de aandacht er speciaal naar uit op welke, gecoördineerde wijze gehandicaptenorganisaties betrokken zijn bij de planning, uitvoering en follow-up van beleid dat gevolgen heeft voor mensen met een handicap.

Structuur van het compendium

Dit "Compendium van het beleid in de lidstaten inzake gelijke kansen voor mensen met een handicap" geeft voor elke lidstaat:

Deel I - Organisatorische structuren

Deel II - Organogram

Deel III - Actieplannen

Deel IV - Samenwerkings- en coördinatiestructuren

Deel I van elk nationaal overzicht schetst de organisatorische structuren voor het gehandicaptenbeleid, als volgt onderverdeeld:

A. Coördinatie

B. Grondrechten

C. Uitkeringen

D. Dienstverlening

E. Toegankelijkheid

In deel II worden de organisatorische structuren weergegeven in een organogram. Een verklaring van de gebruikte tekens en symbolen vindt u verderop in dit document. Het organogram beoogt de gebruiker een visuele indruk te geven van de diverse verbanden tussen de vijf hierboven uiteengezette aspecten en de verschillende niveaus van eventuele ge(de)centraliseerde bevoegdheden, die daarbij van invloed zijn.

Deel III geeft een samenvatting van de actieplannen inzake gehandicaptenbeleid voor elke lidstaat met het oog op de in deel II van de Resolutie vermelde punten.

Deel IV betreft de aard van samenwerking die in de betrokken lidstaat is ingesteld om de gehandicaptenorganisaties te informeren en/of te raadplegen.

Onder "Organisatorische structuren" op blz. 7-9 vindt u uitleg over de in de schema's en organogrammen gebruikte terminologie.

INLEIDING

ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

Uitleg over de schema's en organogrammen

De belangrijkste diensten of organen die betrokken zijn bij het beleid ter bevordering van gelijke kansen voor mensen met een handicap kunnen, naar gelang de functie, in vijf categorieën worden ingedeeld:

A. *Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van regeringen bij het formuleren van het algemene beleid*

Aangezien het gehandicaptenbeleid veel verschillende terreinen betreft en de uitvoering ervan onder de verantwoordelijkheid van verschillende departementen valt, wordt in veel lidstaten erkend dat er behoefte is aan een speciaal orgaan of commissie voor coördinatie.

In sommige gevallen zijn dit overheidsinstanties die het beleid van de verschillende ministeries coördineren (A1)¹, in andere gevallen zijn het niet-gouvernementele organen die regeringen adviseren over de behoeften en verwachtingen van mensen met een handicap (A2).

B. *Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten*

Onder deze categorie vallen diensten en organen die met name belast zijn met de handhaving van grondrechten van mensen met een handicap en de tenuitvoerlegging van eventuele anti-discriminatie wetgeving. Typische vormen van grondrechtenbeleid zijn bescherming tegen discriminatie op de arbeidsmarkt en op de werkplek en het recht op (gratis) onderwijs. Andere maatregelen in deze categorie betreffen de bescherming van de rechten van mensen in instellingen en tehuizen voor lichamelijk en geestelijk mensen met een handicap.

C. *Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)*

Deze categorie betreft organen die werkzaam zijn op het terrein van inkomensvervangende of inkomensaanvullende regelingen. Dit beleid kan deel uitmaken van de sociale zekerheidsvoorzieningen (C1) of van de bijstandsverlening (C2).

D. *Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening*

Deze dienstverlening kan betrekking hebben op de volgende onderwerpen:

- *Onderwijs* (D1): organen die verantwoordelijk zijn voor het speciaal onderwijs of voor de toegankelijkheid van het gewone onderwijs.

---

¹ [A1, A2 etc. = gebruikte codes](#)

- *Arbeidsreïntegratie* (D2): organen die verantwoordelijk zijn voor opleiding of her-, bij- of omscholing en voor financiële ondersteuning ten behoeve van (re)integratie.
- *Werkgelegenheid* (D3): organen die belast zijn met arbeidsbemiddeling, financiële ondersteuning of het verlenen van subsidies, de uitvoering van quotaregelingen of beschermde werkplaatsen, en de arbeidswetgeving.
- *Gezondheid* (D4): organen die verantwoordelijk zijn voor maatregelen ter preventie van arbeidsongeschiktheid, voor de vroegtijdige vaststelling van gebreken of ter verzekering van de toegankelijkheid van de gezondheidszorg, en voor revalidatie en hulpmiddelen.
- *Maatschappelijke integratie* (D5): organen die verantwoordelijk zijn voor maatregelen ter bevordering van de sociale, culturele en maatschappelijke integratie van mensen met een handicap.

E. *Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap*

Deze categorie omvat diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor de toegankelijkheid van de gebouwde omgeving (E1), het openbaar vervoer (E2) of de huisvesting (E3).

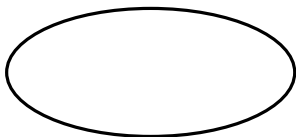
De organogrammen:

Verklaring van de pagina-indeling en de gebruikte tekens en symbolen.

Grijze kolommen aan de linkerkant van de pagina:
Aanduiding van de 5 hoofdbeleidsterreinen

Grijze kolommen aan de rechterkant van de pagina:
Aanduiding voor het gedecentraliseerde niveau waarop beslissingen worden genomen, cq. beleid wordt uitgevoerd

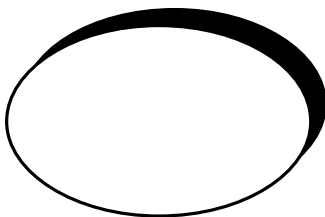
Onderwerpen

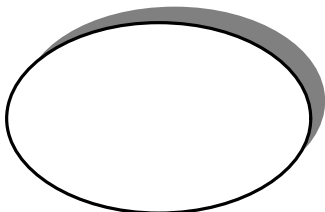
Ministeries

Overheidsinstellingen, anders dan ministeries

Door de overheid ingestelde adviesorganen

Gehandicaptenorganisaties die de overheid adviseren

BELGIË

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij de formulering van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele Organisaties*

- Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu
- Nationale Hoge Raad voor Gehandicapten
- Communautaire Interdepartementale Commissies voor gelijke kansen

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Minister van Justitie
- Centrum voor gelijke kansen en voor de strijd tegen het racisme
- Gemeenschappen en Gewesten (de ministers verantwoordelijk voor bijstand aan personen en voor het Gelijke Kansenbeleid)

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Gemeenschappen

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Gemeenschappen

D3. *Werkgelegenheid*

- Minister van Tewerkstelling en Arbeid
- Gemeenschappen

D4. *Gezondheid*

- Minister van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu
- Gemeenschappen

D5. *Maatschappelijke integratie*

- Gemeenschappen

D6. Informatietechnologie

- Minister van Wetenschapsbeleid
- Gemeenschappen

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Gewesten

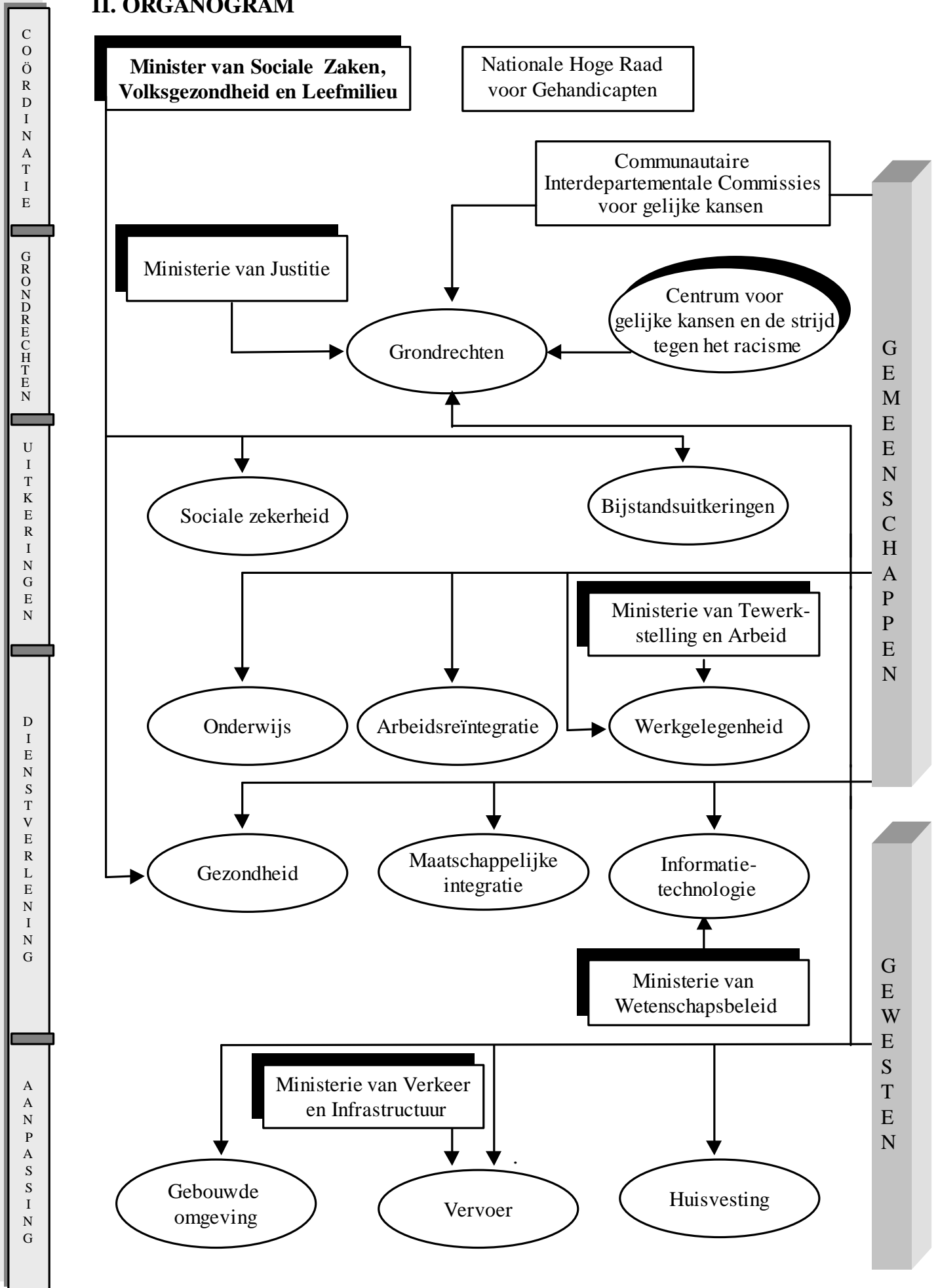
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Minister van Verkeer en Infrastructuur
- Gewesten

E3. Huisvesting

- Gewesten

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN *Coördinatie - globaal plan*

Voor zover het gehandicaptenbeleid als persoonsgebonden aangelegenheid wordt beschouwd is dit in België opgedragen aan de verschillende Gemeenschappen en de Gewesten die, oppervlakkig beschouwd, samenvallen met de verschillende taalgebieden.

Voor een belangrijk deel echter, voornamelijk de financiële uitkeringen aan mensen met een handicap, ligt de verantwoordelijkheid voor het gehandicaptenbeleid op federaal niveau.

De coördinatie op het federale niveau ligt bij het ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, in het bijzonder bij de staatssecretaris voor Veiligheid, Maatschappelijke Integratie en Leefmilieu van dit ministerie.

In de beleidsnota voor het jaar 1998 van de staatssecretaris voor Veiligheid, Maatschappelijke Integratie en Leefmilieu staat vermeld dat het federale gehandicaptenbeleid niet enkel gezien mag worden binnen het kader van het stelsel der tegemoetkomingen, maar gesitueerd moet worden in een ruimer geheel. De aandacht op federaal niveau zal daarom ook gaan naar kwalitatieve verbeteringen, zoals de verbetering van de administratieve procedures en van de medische onderzoeken en een verkorting van de onderzoekstermijnen.

Het gelijke-kansenbeleid betreffende mensen met een handicap is gebaseerd op de Aanbeveling R92/6 betreffende een samenhangend beleid ten behoeve van mensen met een handicap van de Raad van Europa en op de uitgangspunten van het gehandicaptenbeleid van de Europese Unie.

Met betrekking tot coördinatie worden ook op het niveau van de Gemeenschappen en van de Gewesten initiatieven ondernomen.

Bijvoorbeeld in het Waalse Gewest, is bij Decreet van 6 april 1995 de samenwerking geregeld tussen de

ministeries van Sociale Zaken, Financiën, Economie en Vervoer, met het doel de maatschappelijke integratie van mensen met een handicap te verbeteren.

In de Vlaamse gemeenschap werd voor de periode 1997 tot 2000 een globaal beleidsplan opgesteld inzake de integratie van personen met een handicap. Door middel van inclusief beleid participeren hierin alle betrokken departementen.

Onderwijs

Met betrekking tot de integratie in en deelname aan het reguliere onderwijs door mensen met een handicap worden initiatieven ondernomen. Zo is bijvoorbeeld in Brussel een project opgezet voor de integratie van mensen met een handicap bij de om- her- en bijscholing programma's in het midden- en klein bedrijf, om de mogelijkheden voor en kansen op (her)intreding op de arbeidsmarkt te vergroten.

Sociale en arbeidsintegratie

In de programma's van de Gemeenschappen wordt aandacht besteed aan de sociale integratie, aan (her)intreding op de arbeidsmarkt, aan de verbetering van leefomstandigheden en aan vergroting van zelfstandigheid van mensen met een handicap door fysieke en technische barrières te slechten. Hiertoe wordt tevens het persoonsgebonden budget als instrument gehanteerd.

Toegankelijkheid van de omgeving

De Wet van 17 juli 1975 geeft regels met betrekking tot de toegankelijkheid van openbare gebouwen.

In het Vlaamse Gewest is ten behoeve van de verbetering van de toegankelijkheid van de omgeving de minister van Gelijke Kansen als coördinerend bewindspersoon aangewezen. Het Vlaams Fonds biedt de mogelijkheid tot vergoeding van de kosten van aanpassingen aan woningen ten behoeve van mensen met een handicap.

Verder wordt getracht in de opleiding van architecten aandacht te besteden aan de specifieke problemen van mensen met een handicap

In het Waalse Gewest hebben de ministers van Sociale Zaken, Ruimtelijke Ordening en van Binnenlandse Zaken besloten te onderzoeken welke eisen moeten worden gesteld aan openbare gebouwen en hun omgeving.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

De Nationale Hoge Raad, een adviesorgaan op federaal niveau, is voornamelijk samengesteld uit vertegenwoordigers van organisaties van mensen met een handicap. Ook de voorzitter is afkomstig uit een gehandicaptenorganisatie.

De taak van de raad is, voornamelijk het ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, gevraagd en ongevraagd te adviseren over maatregelen die genomen (moeten) worden op het gebied van het gehandicaptenbeleid. De Raad is belast met het onderzoek van alle problemen van algemene aard betreffende mensen met een handicap, die tot de nationale bevoegdheid behoren.

De adviezen van de Raad worden vaak in een werkgroep voorbereid.

De minister, die belast is met de verantwoordelijkheid voor de verlening van financiële bijstand aan mensen met een handicap, dient advies te vragen aan de Raad betreffende alle voorstellen voor een Koninklijk Besluit voor de implementatie en ter uitvoering van de Wet van 27 februari 1987 betreffende uitkeringen aan mensen met een handicap.

Ook in de Gemeenschappen zijn adviesorganen ingesteld, waarin vertegenwoordigers van organisaties van mensen met een handicap zitting hebben. Zij adviseren de regeringen van de Gemeenschappen en de openbare lichamen die belast zijn met de uitvoering van het gehandicaptenbeleid in de Gemeenschappen.

In de verschillende Gemeenschappen zijn deze openbare lichamen (of: instellingen van openbaar nut) bij wet ingesteld, die tot taak hebben de sociale integratie van mensen met een handicap te bevorderen.

In de besturen van deze openbare lichamen zijn organisaties van mensen met een handicap vertegenwoordigd. Voor deelterreinen zijn adviescommissies in het leven geroepen, zoals voor integratie op de arbeidsmarkt en voor sociale integratie.

Bij de uitvoering van het gehandicaptenbeleid in België spelen maatschappelijke organisaties voor mensen met een handicap uit het particuliere initiatief een grote rol.

DENEMARKEN

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

N.B.: Overeenkomstig het principe van sectoriële verantwoordelijkheid zijn alle ministeries en overheden verantwoordelijk voor de integratie van het gehandicaptenbeleid in hun eigen regelgeving wanneer dat nodig is. Er is geen overheidsinstantie die voor alle onderdelen van het gehandicaptenbeleid verantwoordelijk is.

A1. Gouvernementele organisaties

- Ministerie van Sociale Zaken
- Ministerie van Onderwijs
- Ministerie van Eredienst
- Ministerie van Arbeid
- Ministerie van Volksgezondheid
- Ministerie van Volkshuisvesting en Stedenbouw
- Ministerie van Verkeer
- Ministerie van Cultuur
- Ministerie van Handel en Industrie
- Ministerie van Onderzoek

A2. Niet-gouvernementele organisaties

- De Nationale Gehandicaptenraad
- Het Centrum voor gelijke kansen voor mensen met een handicap
- De Deense Raad van gehandicaptenorganisaties

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Justitie

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. Sociale-zekerheidsvoorzieningen

- Ministerie van Sociale Zaken

C2. Bijstandsuitkeringen

- Ministerie van Sociale Zaken
- Ministerie van Arbeid
- Districten
- Plaatselijke overheden

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. Onderwijs

- Ministerie van Onderwijs

D2. Arbeidsreïntegratie

- Ministerie van Sociale Zaken
- Ministerie van Arbeid

D3. Werkgelegenheid

- Ministerie van Arbeid
- Ministerie van Sociale Zaken
- Districten
- Plaatselijke overheden

D4. Gezondheid

- Ministerie van Volksgezondheid
- Ministerie van Sociale Zaken

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Sociale Zaken
- Districten
- Plaatselijke overheden

D6. Informatietechnologie

- Ministerie van Onderzoek

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Volkshuisvesting en Stedenbouw

E2. Toegankelijke transportmiddelen

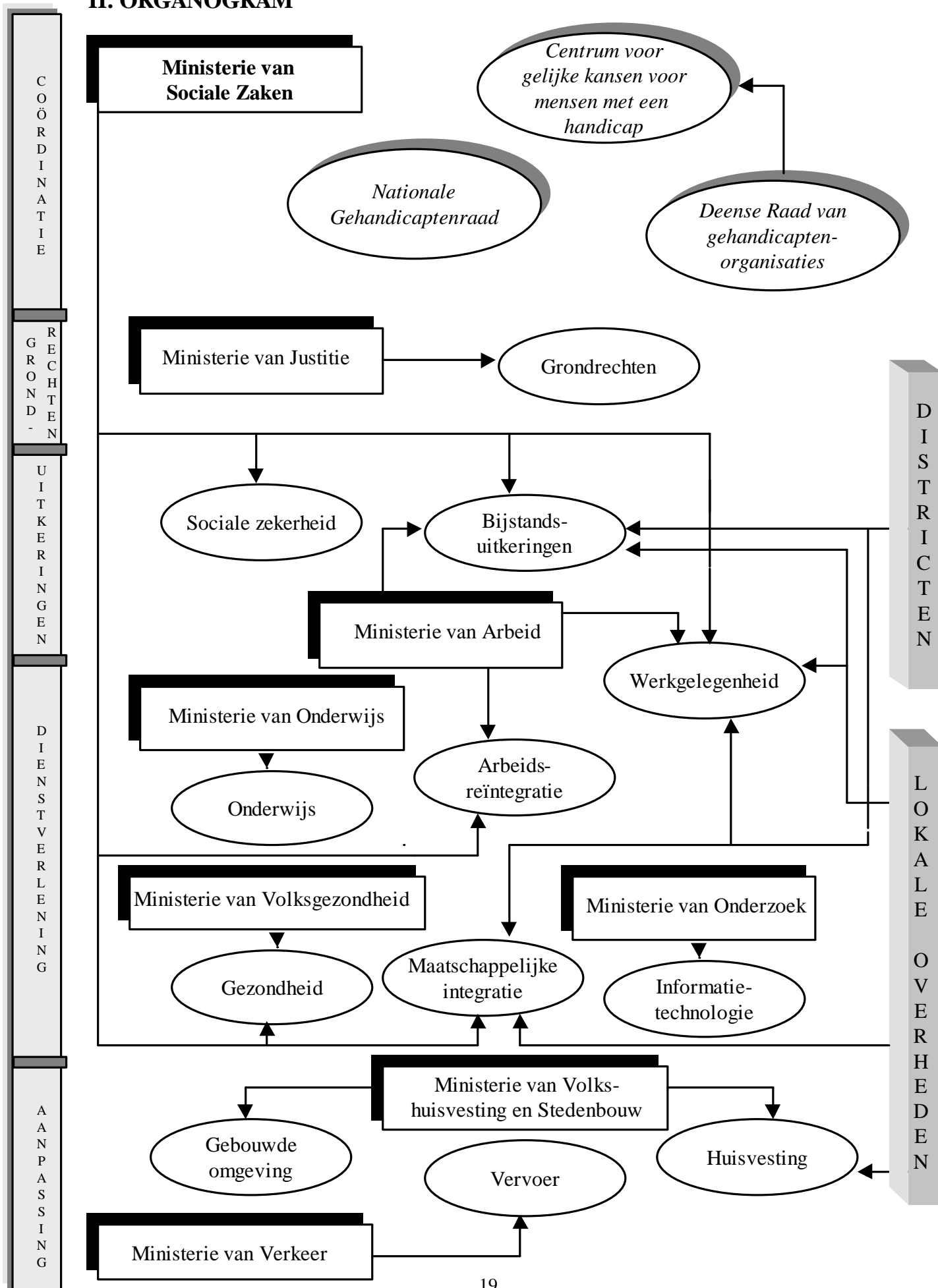
- Ministerie van Verkeer

E3. Huisvesting

- Ministerie van Volkshuisvesting en Stedenbouw
- Plaatselijke overheden

Het belangrijkste principe in Denemarken is de integratie van mensen met een handicap teneinde hun gelijke behandeling in de Deense samenleving te garanderen. De juridische filosofie is dat de wetgeving in het algemeen via maatregelen van gewoon bestuur de behoeften van mensen met een handicap dient te beschermen. Er is een Nationale Gehandicaptenraad en een Centrum voor gelijke kansen voor mensen met een handicap opgericht om hen een doeltreffende openbare dienstverlening en billijke behandeling in alle maatschappelijke aspecten te garanderen.

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

De Nationale Gehandicaptenraad werd opgericht naar aanleiding van de administratieve hervormingen van 1980, waarbij sociale bijstand en sociale dienstverlening werden gedecentraliseerd en van de centrale overheid naar de districten en plaatselijke overheden werden overgeheveld. De samenstelling van de Gehandicaptenraad weerspiegelt het beginsel dat de burger invloed moet kunnen uitoefenen op de beleidsplanning en wetgeving op centraal niveau. Bij het gehandicaptenbeleid gaat het niet louter om sociale dienstverlening, maar om beslissingen over het nationaal beleid. In ieder geval moeten de moeilijkheden waarmee mensen met een handicap te maken krijgen, worden opgelost in de diverse sectoren waarin zij voorkomen. Daarbij zij opgemerkt dat de ministeries alleen verantwoordelijk zijn voor het tot stand brengen en implementeren van wetgeving ter zake; de eigenlijke verlening van financiële bijstand en van diensten aan mensen met een handicap komt toe aan de plaatselijke overheden.

Onder de geplande activiteiten geeft de Raad hoge prioriteit aan de tenuitvoerlegging van de Standaardregels van de Verenigde Naties inzake gelijke kansen voor mensen met een handicap.

De oprichting van het Centrum voor gelijke kansen voor mensen met een handicap getuigt van de wens om aandacht te besteden aan de praktische tenuitvoerlegging van dit beleid. Het Centrum werkt interdisciplinair en kan aldus administratieve en ministeriële grenzen overschrijden. Het heeft twee grote doelstellingen:

- verzamelen, bevorderen en verspreiden, op nationaal en internationaal niveau, van de nodige informatie en deskundigheid met betrekking tot de

situatie van mensen met een handicap alsmede de gevolgen van verschillende typen handicaps;

- bewustzijn van gevallen van discriminatie van mensen met een handicap.

Het Centrum publiceert een jaarverslag dat de basis vormt van een mededeling die de minister van Sociale Zaken namens de regering aan het parlement doet.

Onderwijs

Het ministerie van Arbeid heeft een actieplan opgesteld om mensen met een handicap gemakkelijker toegang tot centra voor volwasseneneducatie te bieden en ervoor te zorgen dat mensen met een handicap deel kunnen nemen aan opleidingen en onderwijs met het oog op de arbeidsmarkt.

Maatschappelijke integratie

Het ministerie van Cultuur heeft een "Verslag over de toegang van mensen met een handicap tot culturele activiteiten" gepubliceerd; het bevat een aantal aanbevelingen in het kader van een actieplan. Een onderdeel van dit plan is ervoor te zorgen dat gebouwen waarin culturele activiteiten plaatsvinden toegankelijk zijn voor mensen met een handicap. Het plan omvat ook voorlichtingsinitiatieven om het voor mensen met een handicap gemakkelijker te maken aan culturele activiteiten deel te nemen.

Informatietechnologie

Het ministerie van Onderzoek heeft een referentiegroep opgericht om te verzekeren dat bij het opzetten van initiatieven voor de ontwikkeling van informatietechnologie rekening wordt gehouden met de behoeften van mensen met een handicap.

Toegankelijkheid

Een interministerieel comité heeft onder het ministerie van Volkshuisvesting en Stedenbouw een plan inzake fysieke

toegankelijkheid opgesteld. Het plan omvat 45 initiatieven die de fysieke omgeving voor mensen met een handicap toegankelijk helpen maken.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTURE

De Nationale Gehandicaptenraad

De Nationale Gehandicaptenraad is samengesteld uit gelijke aantallen vertegenwoordigers van gehandicaptenorganisaties, districten, plaatselijke en nationale autoriteiten voor volksgezondheid, sociale bijstand, onderwijs en cultuur. Voorts is aan de Raad een aantal deskundigen inzake huisvesting, vervoer, telecommunicatie en werkgelegenheid verbonden.

De Raad volgt en evalueert de maatschappelijke omstandigheden die het leven van mensen met een handicap beïnvloeden. Daartoe kan de Raad voorstellen doen en de aanzet geven tot het aanbrengen van wijzigingen op gebieden die de levensomstandigheden van mensen met een handicap beïnvloeden.

Alle administratieve instanties kunnen de Nationale Gehandicaptenraad raadplegen. De diverse ministeries vragen de Raad vaak advies over aangelegenheden betreffende mensen met een handicap.

Centrum voor gelijke kansen voor mensen met een handicap

Begin 1993 keurde het Deense parlement een resolutie goed waarin werd aanbevolen dat alle overheidsinstanties en particuliere ondernemingen het principe gelijke behandeling van gehandicapte en niet-gehandicapte burgers naleven. Tegelijkertijd besloot het parlement het Centrum voor gelijke kansen voor mensen met een handicap op te richten. De parlementaire resolutie geeft uiting aan het politieke standpunt dat niet zozeer speciale wetgeving voor mensen met een handicap dient te worden uitgevaardigd,

maar dat het algemene bewustzijn over hun situatie verbeterd moet worden door een betere voorlichting en door samenwerking met de overheidsinstanties en de organisaties van mensen met een handicap.

De Deense Raad van gehandicaptenorganisaties

De Deense Raad van gehandicaptenorganisaties, een vereniging van 28 gehandicaptenorganisaties, is de enige Deense koepelorganisatie op mensen met een handicapgebied. Het hoofddoel van de Raad is de bescherming van de gemeenschappelijke belangen van zijn leden-organisaties. De Raad heeft o.a. tot taak te onderhandelen met de nationale overheid over algemene aangelegenheden die voor alle groepen mensen met een handicap van belang zijn, zoals onderwijs, de arbeidsmarkt, uitkeringen en verzekeringen. De Raad wordt doorgaans door de overheid of de plaatselijke autoriteiten geraadpleegd of gevraagd passende personen aan te wijzen om mensen met een handicap te vertegenwoordigen.

De Raad wijst 7 leden aan voor de door de Deense overheid ingestelde Nationale Gehandicaptenraad, en voor een aantal andere overheidscomités en -commissies op nationaal en plaatselijk niveau.

Organisatie: de Raad heeft een regionale vertegenwoordiging in elk van de 15 Deense districten. Van elke aangesloten organisatie zetelt een lid in elke district-vertegenwoordiging en twee leden in het nationale bestuur van de Raad. De voorzitter en het uitvoerend comité worden door het nationale bestuur van de Raad gekozen.

DUITSLAND

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau
- Federale en deelstaatcommissarissen voor mensen met een handicap

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Raadgevend Comité voor de revalidatie van mensen met een handicap
- De overeenkomstige raadgevende comités op deelstaatniveau

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Federaal Ministerie van Justitie (voor algemene aangelegenheden)
- Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken (specifiek met betrekking tot mensen met een handicap)
- Federale en deelstaatcommissarissen voor mensen met een handicap

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ziekteverzekeraar, ongevallenverzekeraar, pensioenverzekeraar
- Bondsinstituut voor de Arbeid, zorgverzekeraar

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Bijstandsinstellingen op lokaal en regionaal niveau
- Instelling die verantwoordelijk is voor jeugdzorg

C3. *Uitkeringen waarvoor de sociale zekerheid noch de bijstand verantwoordelijk zijn*

- Instellingen voor sociale compensatie (met name voor oorlogsinvaliden, slachtoffers van geweld en van vaccinaties)

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Federaal Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Onderzoek en Technologie
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

D2. Arbeidsreïntegratie

- Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau
- Bondsinstituut voor de Arbeid
- Andere instellingen die verantwoordelijk zijn voor arbeidsreïntegratie

D3. Werkgelegenheid

- Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- Federaal Ministerie van Volksgezondheid (voor sociale uitkeringen, werkgelegenheid in beschutte werkplaatsen)
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

D4. Gezondheid

- Federaal Ministerie van Volksgezondheid
- Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

D5. Maatschappelijke integratie

- Federaal Ministerie van Volksgezondheid (met betrekking tot bijstand)
- Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

D6. Informatietechnologie

- Federaal Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Onderzoek en Technologie
- Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Federaal Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting en Stedelijke Ontwikkeling
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

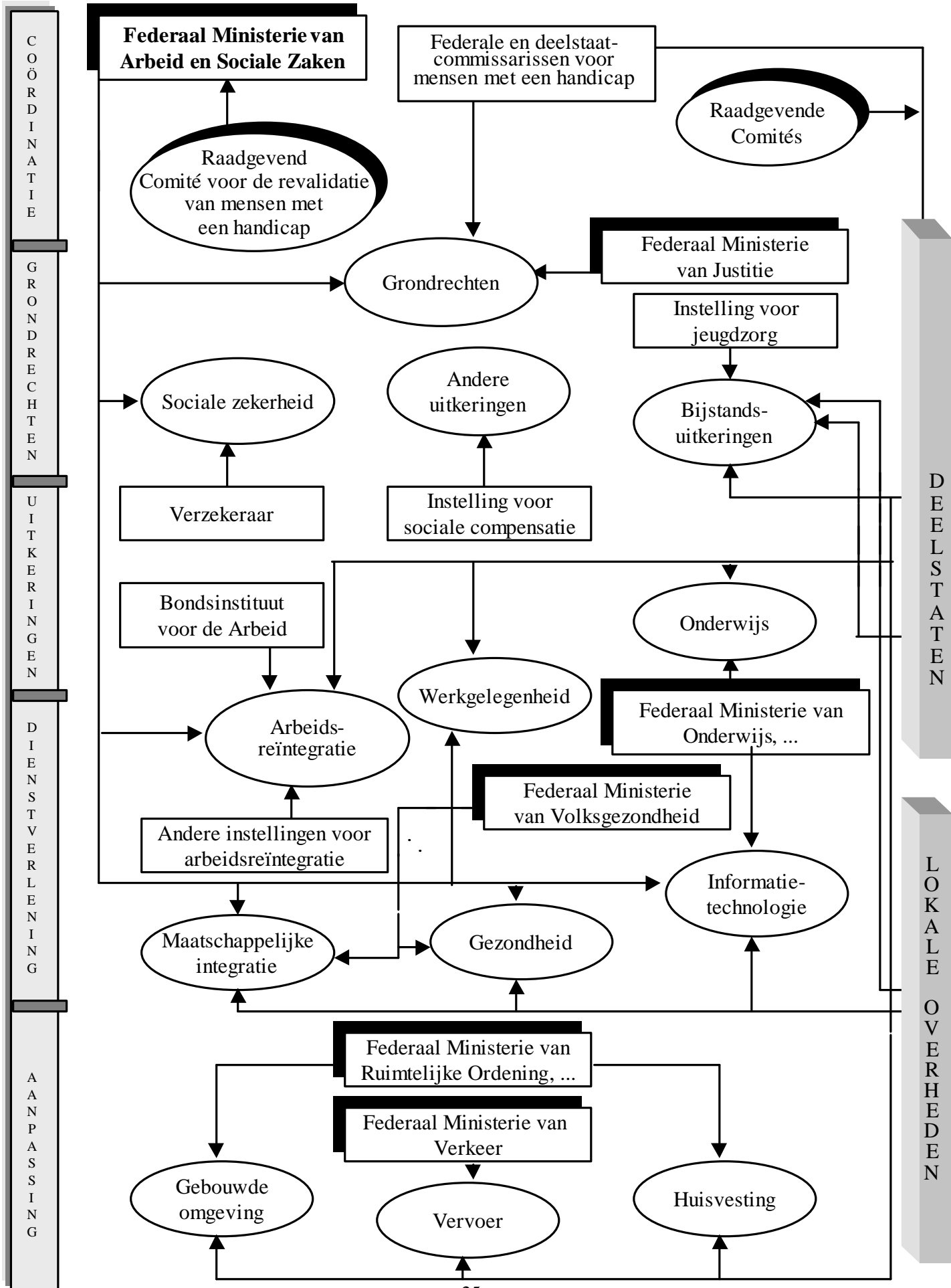
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Federaal Ministerie van Verkeer
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

E3. Huisvesting

- Federaal Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting en Stedelijke Ontwikkeling
- De overeenkomstige ministeries op deelstaatniveau

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

De Duitse Grondwet garandeert ieder mens, ongeacht de oorzaak, aard of graad van de handicap, respect voor de menselijke waardigheid, het recht op leven en lichamelijke integriteit, de vrijheid van persoonlijke ontwikkeling, het principe van de sociale staat en gelijke behandeling door de overheid.

Coördinatie moet ervoor zorgen dat de planning/financiering met de vraag overeenstemt en aan de behoeften van mensen met een handicap beantwoordt. De belangrijkste instrumenten voor coördinatie zijn voorlichting, de werkzaamheden van de diverse comités en samenwerking met de verschillende instellingen, met bijzondere nadruk op de productie en verdere ontwikkeling van plannen voor mensen met een handicap en hun integratie in de regionale sociale planning. Dergelijke plannen ten behoeve van mensen met een handicap bieden ook de gelegenheid om samen met gehandicaptenorganisaties na te gaan of de gespecialiseerde regionale diensten en instellingen voor revalidatie en integratie in voldoende aantal aanwezig zijn en over de nodige deskundigheid beschikken, of dat nadere maatregelen noodzakelijk zijn.

Om een beeld te krijgen van de vooruitgang op juridisch en politiek gebied heeft de Duitse Bondsdag in 1982 de Bondsregering verzocht om eenmaal per legislatuurperiode een verslag over de situatie van mensen met een handicap en over de ontwikkeling van de revalidatie voor te leggen. Het vierde verslag in deze reeks, dat in december 1997 werd voorgelegd, gaat op de wens van het Duitse parlement in door te streven naar gedetailleerde en in de context geplaatste beschrijvingen.

Grondrechten

Artikel 3, lid 1, van de Duitse Grondwet, dat garandeert dat iedereen gelijk is voor de wet, werd in november 1994 aangevuld met een specifieke bepaling ten behoeve van mensen met een handicap in artikel 3, lid 3, die stelt dat niemand op grond van een handicap mag worden benadeeld. Hoewel mensen met een handicap ook voordien al door de grondwet werden beschermd tegen benadeling door de overheid, heeft de aanvulling hun positie versterkt omdat zij de staat opdraagt maatregelen te nemen om mensen met een handicap in staat te stellen op gelijke voet aan het maatschappelijk leven deel te nemen.

Arbeidsintegratie

Iedereen die een fysieke, mentale of psychologische handicap heeft of dreigt op te krijgen, heeft ongeacht de oorzaak van de handicap een sociaal recht op de bijstand die nodig is om:

- de handicap te voorkomen, te verhelpen, voor verbetering te zorgen of verslechtering te voorkomen;
- de gevolgen ervan te verzachten en de betrokkene een plaats in de samenleving, met name in het arbeidsleven te bieden die bij zijn/haar voorkeur en vaardigheden past.

Dit “sociale recht” wordt over het algemeen erkend als rechtsgrondslag voor de interpretatie en tenuitvoerlegging van de sociale wetgeving, maar ook als leidraad voor het Duitse revalidatie- en gehandicaptenbeleid. Om dit doel te bereiken beschikt de Bondsrepubliek over een goed uitgebouwd, gedifferentieerd maar toch conceptueel samenhangend uitkeringsstelsel, ook en vooral voor mensen met een handicap. Coördinatie van de uitkeringen en verzekeren van een goede werking worden in Duitsland beschouwd als de grootste uitdagingen om te komen tot een doeltreffende revalidatie tegen redelijke kosten.

Maatschappelijke integratie - aanpassing van de omgeving

Om mensen met een handicap zo goed en doeltreffend mogelijk in de samenleving te integreren, moeten de bovengenoemde uitkeringen en andere vormen van bijstand worden uitgebreid met:

- in de eerste plaats aandacht voor de persoonlijke vaardigheden van mensen met een handicap;
- aandacht, bij de vormgeving van de omgeving, voor de problemen die mensen met een handicap het hoofd moeten bieden (b.v. inzake transport en communicatie);
- voldoende bereidheid van mensen met een handicap en van de samenleving om alles te doen met het oog op integratie;
- een gunstig klimaat voor integratie in de samenleving als geheel.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Met doelgerichte samenwerking onder de bovengenoemde instellingen op basis van geharmoniseerde wettelijke voorschriften verschaft en garandeert een gestructureerd stelsel een effectieve integratie van mensen met of bedreigd door een handicap.

Raadgevende comités voor de revalidatie van mensen met een handicap

Overeenkomstig het “mainstreaming”-principe vallen maatregelen voor mensen met een handicap onder de verantwoordelijkheid van de bevoegde autoriteiten. Zijn deze autoriteiten overheidsinstanties, dan hebben zij uiteenlopende bevoegdheden naar gelang zij onder de federale staat, de deelstaat of de plaatselijke overheid vallen. Op nationaal niveau is het Federaal Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken verantwoordelijk voor de coördinatie – ook ten opzichte van de deelstaten. Het wordt bijgestaan door het Raadgevend Comité voor de revalidatie van mensen met een handicap en het ondersteunt en betreft hierbij zo nodig andere bevoegde federale ministeries.

Het Raadgevend Comité omvat vertegenwoordigers van de werknemers en werkgevers, gehandicaptenorganisaties, deelstaten, plaatselijke organen met zelfbestuur, de belangrijkste uitkeringsinstellingen, het Bondsinstituut voor de Arbeid, de wettelijke ziekteverzekering, wettelijke ongevallenverzekering, bijstand, vrijwillige bijstandverlening en instellingen die verantwoordelijk zijn voor beroepsrevalidatie. Het comité vergadert naargelang de behoeften, maar in de regel verscheidene malen per jaar.

Ook op regionaal niveau is er behoefte aan coördinatie van de diverse typen bijstand teneinde ze overzichtelijker en herkenbaarder te maken en ze beter af te stemmen. Bij vele plaatselijke autoriteiten ligt de verantwoordelijkheid daarvoor bij de “coördinatoren voor mensen met een handicap”, bij andere maakt de coördinatie deel uit van de bestaande administratieve en samenwerkingsstructuren op basis van initiatieven door onafhankelijke instellingen. Deze coördinatiecentra zijn de contactpunten voor verenigingen, onderhouden banden met de revalidatieinstellingen en vormen de centrale opvang voor mensen met een handicap.

GRIEKENLAND

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Nationale Confederatie van mensen met een handicap
- Pan-Helleense Bond van organisaties van ouders en voogden van gehandicapte kinderen

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn in samenwerking met andere organen

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Ministerie van Onderwijs en Eredienst

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn
- Ministerie van Onderwijs en Eredienst
- Ministerie van Arbeid (Arbeidsbureau voor de actieve bevolking)

D3. *Werkgelegenheid*

- Ministerie van Arbeid (Arbeidsbureau voor de actieve bevolking)
- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn
- Tripartiete commissie

D4. *Gezondheid*

- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn

D6. Informatietechnologie

- Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Milieubeheer, Ruimtelijke Ordening en Openbare Werken
- Ministerie van Binnenlandse Zaken, Ambtenarenzaken en Decentralisatie
- Ministerie van Cultuur

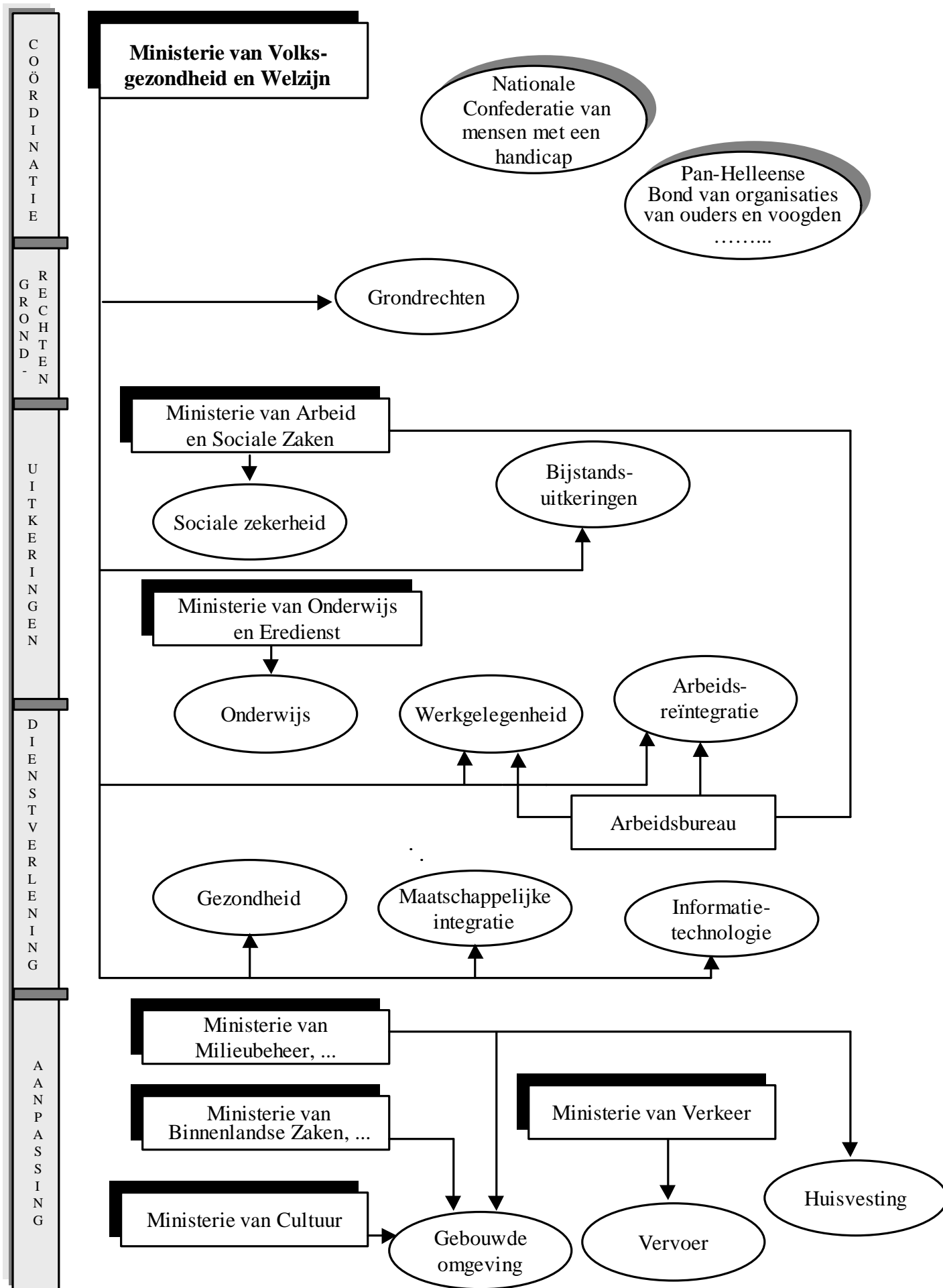
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Verkeer

E3. Huisvesting

- Ministerie van Milieubeheer, Ruimtelijke Ordening en Openbare Werken

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

Het Griekse parlement heeft de regels van de Verenigde Naties betreffende het Wereldactieprogramma geratificeerd (Wet nr. 2430/1996). Er is een meerpartijen-commissie belast met de opstelling van het nationale actieplan. Voorzitter van deze commissie is de staatssecretaris van Welzijn. Verder is een interdepartementale commissie verzocht om richtsnoeren op te stellen voor de formulering en uitvoering van een algemeen beleid voor mensen met een handicap; deze commissie bestaat uit staatssecretarissen van verschillende ministeries, met als voorzitter de staatssecretaris van Welzijn.

Sociale zekerheid en bijstand

Wet nr. 2646 van 20 oktober 1998 inzake de instelling van een nationaal sociaal-verzekeringstelsel beoogt een betere aanpassing aan de behoeften van de moderne samenleving, de informatisering en de uitkeringen.

Onderwijs

Het ministerie van Onderwijs zal binnenkort een wetsvoorstel indienen ten behoeve van het speciaal onderwijs, om het algemene, technische en beroeps-onderwijs voor leerlingen met een handicap te verbeteren.

Dit ministerie voert ook een scholingsplan voor leerkrachten uit met het oog op een betere integratie van leerlingen met een handicap.

Werkgelegenheid

Wet nr. 2648 van 29 september 1998 betreft effectievere toepassing van de quotaregeling voor de aanstelling van mensen met een handicap en andere kwetsbare sociale groepen in de particuliere en openbare sector.

Publicatie van het nieuwe programma van het Arbeidsbureau: maatregelen om meer werkplekken voor mensen met een handicap te creëren (hogere subsidies voor werkgevers en jonge ondernemers met een handicap).

Maatschappelijke integratie

Recente maatregelen waren onder meer:

- Presidentieel Besluit nr. 210/10 van 10 juli 1998 tot invoering van de mensen met een handicappas, waardoor deze mensen gemakkelijker de verschillende voordelen kunnen krijgen;
- een besluit tot vaststelling van criteria voor de oprichting en werking van structuren om voor autonomie te zorgen;
- oprichting van een netwerk voor thuiszorg.

In het kader van het tweede communautair raamwerk heeft het ministerie van Volksgezondheid en Welzijn een wetsontwerp opgesteld voor de oprichting van 23 steunpunten voor mensen met een handicap en gespecialiseerde centra ter ondersteuning van mensen met autisme.

Toegankelijkheid

Oprichting van interdepartementale commissies voor vraagstukken in verband met de toegang tot diensten en openbare gebouwen, vervoer en communicatie.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Confederatie van mensen met een handicap

De Confederatie van mensen met een handicap is de sociale partner van de regering op het gebied van mensen met een handicapvraagstukken.

Deze confederatie legt elk jaar op 3 december aan de Voorzitter van de Kamer een verslag voor over de eerbiediging van de burgerrechten en sociale rechten van mensen met een handicap in Griekenland. Verder:

- houdt het ministerie van Volksgezondheid en Welzijn rekening met het advies van de confederatie betreffende de voorwaarden en procedures voor het subsidiëren van organisaties van mensen met een handicap;
- houdt een tripartiete commissie waarin de confederatie vertegenwoordigd is, toezicht op de aanstelling van mensen met een handicap bij de toepassing van de quotaregeling op departementaal niveau. Op nationaal niveau kan bij een speciale commissie beroep aangetekend worden.

Andere organisaties

De meeste welzijnsorganisaties die diensten verlenen aan mensen met een handicap hebben in hun raad van bestuur een vertegenwoordiger van gehandicaptenorganisaties.

SPANJE

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Koninklijke Vereniging voor mensen met een handicapzorg
- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken. Instituut voor migratie en sociale diensten (IMSERSO)

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Spaanse Raad van vertegenwoordigers van mensen met een handicap

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Justitie
- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken. Staatssecretaris van Sociale Zekerheid

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken. Staatssecretaris van Sociale Zaken
- Autonome regio's

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Ministerie van Onderwijs en Cultuur
- Autonome regio's

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken

D3. *Werkgelegenheid*

- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- Autonome regio's

D4. Gezondheid

- Ministerie van Volksgezondheid en Consumentenzaken
- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken
- Autonome regio's

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken. Staatssecretaris van Sociale Zaken
- Plaatselijke overheden

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Openbare Werken en Stedenbouw
- Plaatselijke overheden
- IMSERSO. Nationaal Centrum voor persoonlijke autonomie en technische bijstand

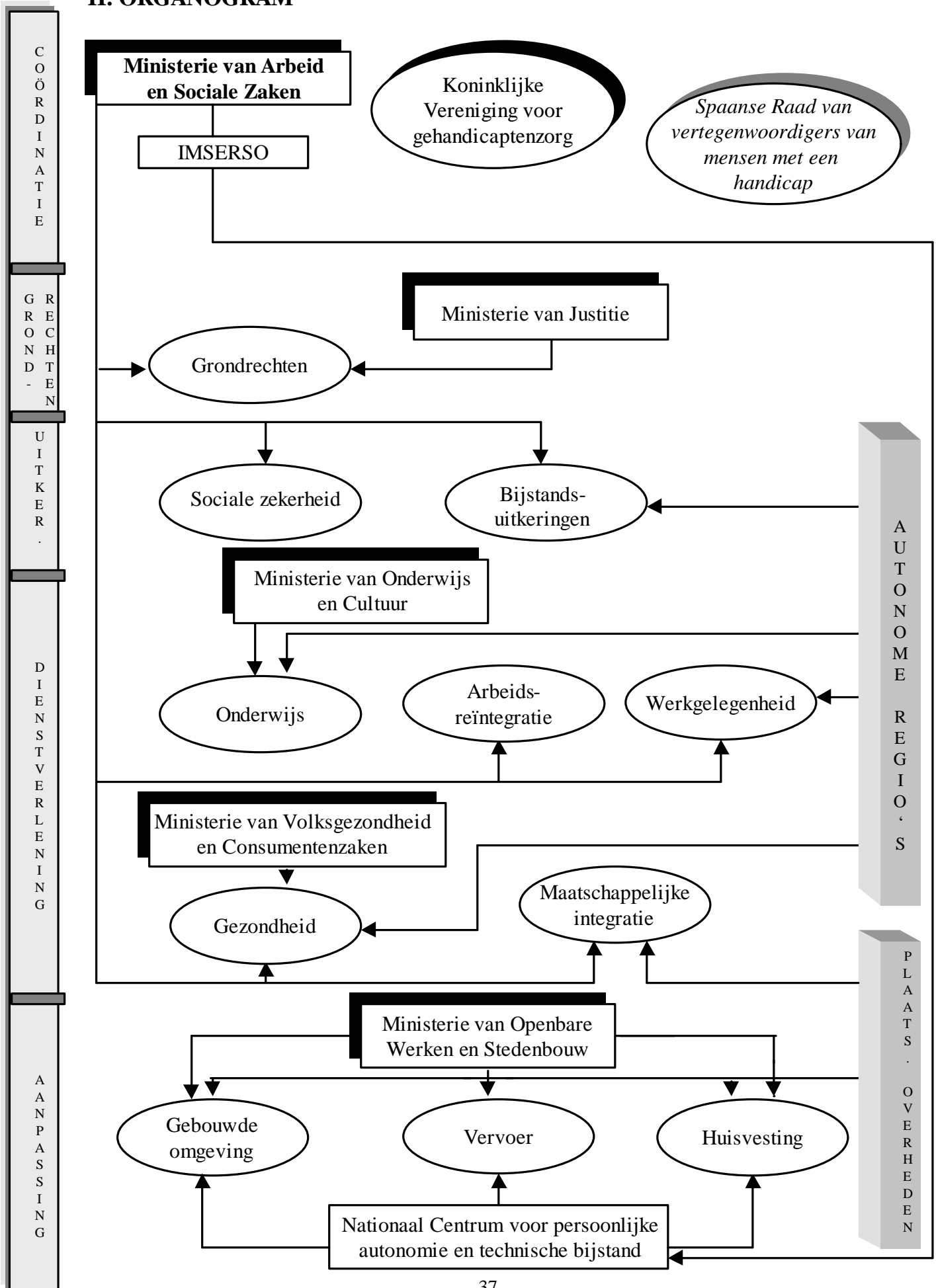
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Openbare Werken en Stedenbouw - Plaatselijk bestuur
- Plaatselijke overheden
- IMSERSO. Nationaal Centrum voor persoonlijke autonomie en technische bijstand

E3. Huisvesting

- Ministerie van Openbare Werken en Stedenbouw
- Plaatselijke overheden
- IMSERSO. Nationaal Centrum voor persoonlijke autonomie en technische bijstand

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

In 1996 is het Actieplan voor mensen met een handicap goedgekeurd, dat bedoeld was om de beginselen van Wet 13/82 van 7 april 1996 inzake de maatschappelijke integratie van mensen met een handicap te consolideren en verder te ontwikkelen. Met het actieplan wordt beoogd dat mensen met een handicap een gewone baan krijgen of, als dit niet gaat, in een beschutte werkplaats werken of een activiteitencentrum bezoeken.

Het actieplan (looptijd 1997-2002) berust op drie pijlers: een politiek compromis van alle in het Congres vertegenwoordigde groepen, actieve betrokkenheid van alle bevoegde autoriteiten en een verantwoorde deelname van vertegenwoordigende organisaties van mensen met een handicap. Het wordt beschouwd als een geïntegreerd plan, aangezien alle bevoegde autoriteiten en vertegenwoordigende organisaties eraan meewerken.

Alle actielijnen en maatregelen van het actieplan zijn doortrokken van de beginselen gelijke kansen, integratie en participatie. Het bestaat uit vijf deelplannen, namelijk:

1. gezondheidsbevordering en preventie van gebreken;
2. gezondheidszorg en volledige revalidatie;
3. integratie in het onderwijs en speciaal onderwijs;
4. economische participatie en integratie;
5. integratie in de samenleving en zelfstandig leven.

Werkgelegenheid

In januari 1998 is een gezamenlijke commissie van vertegenwoordigers van het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken en de Spaanse Raad van vertegenwoordigers van mensen met een handicap opgericht om een plan op te stellen met een reeks maatregelen om de werkgelegenheid voor mensen met een handicap te bevorderen.

Het werk van deze commissie – het "Akkoord tussen de minister van Arbeid en Sociale Zaken en de Spaanse Raad van vertegenwoordigers van mensen met een handicap inzake de opstelling van een plan met dringende maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid voor mensen met een handicap" – is in oktober 1997 voltooid en ondertekend. Dit akkoord bevat een hele reeks maatregelen op vier gebieden. De basisprincipes en -benaderingen daarbij zijn:

- a. institutionele participatie;
- b. bemiddeling;
- c. beroepsopleiding;
- d. werving en arbeidsintegratie.

Toegankelijkheid

Op het vlak van de toegankelijkheid worden initiatieven voor mensen met een handicap ontplooid op gebieden als architectuurontwerp, vervoer en audiovisuele communicatie. Er zijn samenwerkingsovereenkomsten gesloten tussen overheidsinstanties, openbare bedrijven en organisaties van mensen met een handicap. Ook is er een overeenkomst tussen de Spaanse Bond van steden en provincies, de Nationale Organisatie van blinden in Spanje en bedrijven als de Spaanse spoorwegen.

Telefónica en Transmediterránea hebben geholpen meer gemeenten te voorzien van een geïntegreerd toegankelijkheidsprogramma om de aanpassing van het spoor- en zeevervoer, de aanschaf van aangepaste bussen en taxi's en de introductie van teksttelefoons voor doven te bevorderen.

Evenzo heeft Radio Televisión Española (het staatsomroepbedrijf) besloten steeds meer programma's aan te passen voor gehoorgestoorden.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Het Actieplan voor mensen met een handicap is tot stand gekomen dankzij consensus en samenwerking tussen de bevoegde ministeries, de autonome regio's, de Spaanse Bond van gemeenten en provincies, grote organisaties van mensen met een handicap, vakbonden, werkgeversorganisaties en deskundigen op diverse gebieden. Met het oog op de coördinatie van voorzieningen voor mensen met een handicap zal het actieplan naar verwachting een permanent forum worden voor de participatie van mensen met een handicap en overheids- en niet-gouvernementele organisaties op het gebied van handicaps.

De Spaanse Raad van vertegenwoordigers van mensen met een handicap (CERMI)

Er is een gezamenlijke commissie van vertegenwoordigers van het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken en de Spaanse Raad van vertegenwoordigers van mensen met een handicap opgericht om een werkgelegenheidsstrategie voor mensen met een handicap uit te stippelen. De afdeling Institutionele participatie van deze commissie ontwikkelt voorstellen om de betrokkenheid van overheidsinstanties en gehandicaptenorganisaties nieuw leven in te blazen. Dit omvat onder meer:

- actievere betrokkenheid van de raadgevende organisaties van mensen met een handicap;
- herstructurering van de Koninklijke Vereniging voor mensen met een handicapzorg en oprichting van een nationale Gehandicaptenraad;
- het creëren van kanalen om de belangen en standpunten van de Vereniging door te geven naar andere adviesorganen, zoals de Algemene Raad voor beroepsopleiding en de Sociaal-economische Raad;
- overeenkomsten met andere autoriteiten, zoals de autonome regio's en de Spaanse Bond van gemeenten en provincies, met het oog op gezamenlijke maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid voor mensen met een handicap.

Gezamenlijke Commissie van toezicht

Er zal een Gezamenlijke Commissie van toezicht opgericht worden, met vertegenwoordigers van het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken en de Spaanse Raad van vertegenwoordigers van mensen met een handicap, om maatregelen als hierboven genoemd te bevorderen en ten uitvoer te leggen.

FRANKRIJK

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Minister van Werkgelegenheid en Solidariteit
- Interministeriële Vertegenwoordiger voor mensen met een handicap
- Interministeriële Coördinatiecommissie
- Nationale/Regionale Commissie voor gezondheid en samenleving (CNOSS of CROSS)

A2. *Semi-overheidsorganen*

- Nationale Adviescommissie voor mensen met een handicap (CNCPH)
- Raad voor arbeidsreïntegratie
- Nationaal Technisch Studie- en Onderzoekcentrum voor handicaps (CTNERHI)

A3. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Comité van verenigingen voor mensen met een handicap en ouders van gehandicapte kinderen
- Nationale Interfederale Unie van particuliere gezondheids- en maatschappelijke organisaties (UNIOPSS)

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Raad van State
- afzonderlijke ministers.

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Nationaal ziekenfonds voor werknemers in loondienst
- Nationaal fonds voor gezinsuitkeringen
- Nationaal pensioenfonds voor werknemers in loondienst
- Fondsen voor speciale regelingen

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Nationaal ziekenfonds voor werknemers in loondienst
- Nationaal fonds voor gezinsuitkeringen
- Nationaal pensioenfonds voor werknemers in loondienst
- Fonds voor speciale regelingen
- Algemene Raad, departementale directie voor volksgezondheid en sociale zaken.

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. Onderwijs

- Ministerie van Onderwijs
- Minister van Werkgelegenheid en Solidariteit
- Departementale Commissie voor speciaal onderwijs (CDES)

D2. Arbeidsreïntegratie

- Fonds voor de arbeidsreïntegratie van mensen met een handicap (AGEFIPH)
- Omscholingscentrum
- Commissie voor technische assistentie en arbeidsreïntegratie (COTOREP)
- Vereniging voor beroepsonderwijs voor volwassenen (AFPA)
- Algemene werkgroep voor werkgelegenheid en beroepsopleiding (DGEFP)
- Regionale Raad

D3. Werkgelegenheid

- Minister van Werkgelegenheid en Solidariteit
- Fonds voor de arbeidsreïntegratie van mensen met een handicap (AGEFIPH)
- Nationaal of plaatselijk arbeidsbureau.

D4. Gezondheid

- Staatssecretariaat van Volksgezondheid
- Regionale Raad

D5. Maatschappelijke integratie

- Nationaal fonds voor gezinsuitkeringen
- Gemeentelijk Centrum voor sociaal werk.

D6. Informatietechnologie

- Afzonderlijke ministers, in samenspraak met de Minister van Onderwijs, Wetenschappelijk Onderzoek en Technologie

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Minister van Huisvesting
- Departementale commissies voor veiligheid en toegankelijkheid

E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Minister van Verkeer
- Contactcommissie voor het vervoer van mensen met een handicap (COLITRAH)

E3. Huisvesting

- Minister van Huisvesting
- Gemeentelijk centrum voor sociaal werk

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

De Interministeriële Vertegenwoordiger voor mensen met een handicap, die in 1995 is aangesteld, is belast met de coördinatie van de maatregelen van de verschillende ministeries ter bevordering van de arbeids- en maatschappelijke integratie van mensen met een handicap, met name inzake integratie in het onderwijs, wonen in de eigen omgeving, toegankelijkheid, werkgelegenheid en beroepsopleiding.

Daarbij wordt hij geholpen door de Interministeriële Coördinatiecommissie voor aanpassing en revalidatie, opgericht krachtens artikel 1 van de Wet van 30 juni 1975 inzake de assistentie aan mensen met een handicap. In deze commissie zijn alle betrokken ministeries vertegenwoordigd.

Grondrechten

De rechten van mensen met een handicap zijn in twee basisteksten vastgelegd, namelijk de Wet van 30 juni 1975 inzake de assistentie aan mensen met een handicap en de Wet van 10 juli 1987 betreffende de bevordering van werkgelegenheid voor mensen met een handicap. Elk ministerie is op zijn eigen gebied verantwoordelijk voor de invoering van deze rechten.

De Franse wetgeving geeft momenteel prioriteit aan integratie in een normale omgeving; dit betreft zowel onderwijs en beroepsintegratie als zelfstandig wonen. Speciale zorg wordt beschouwd als uiterste maatregel voor mensen wier handicap zo ernstig of specifiek is dat integratie niet mogelijk is. In geval van individuele discriminatie worden deze rechten gewaarborgd door gemeenschappelijke geschilprocedures; een speciale procedure garandeert de toepassing van specifieke maatregelen (uitkeringen, specialistische hulp).

Er is een basistekst voor alle groepen. Dat is de Wet van 30 juni 1975 inzake sociale

en sociaal-medische instellingen, die momenteel wordt aangepast in verband met de ontwikkelingen in de behoeften van de laatste 20 jaar.

Werkgelegenheid

Uit de Wet van 10 juli 1987 blijkt de wil van de wetgever om de toegang tot werk voor mensen met een handicap, met inachtneming van de economische beperkingen voor de werkgevers, te bevorderen en deze mensen volledig bij de ontwikkeling van het voor hen bestemde beleid te betrekken. Basisregel is dat voor bedrijven nu een resultaatsverplichting geldt in plaats van een inspanningsverplichting.

Het Fonds voor de arbeidsreïntegratie van mensen met een handicap richt zich op 17 werkgelegenheidsmaatregelen voor mensen met een handicap. De programma's hebben vier hoofddoelen:

- verbeteren van de beroeps-kwalificaties; ontwikkelen van scholing voor mensen met een handicap en verbeteren van het opleidingsaanbod;
- mobiliseren van werkgevers en werknemers; er zijn langetermijn-acties ter verbetering van de ontvankelijkheid van ondernemers en bewustmakingsacties voor de vakbonden ten behoeve van hun leden;
- verbeteren van de toegang tot werk en de mogelijkheid om een baan te houden;
- aanpakken van de technische belemmeringen die mensen met een handicap ondervinden.

Maatschappelijke integratie

In Frankrijk worden tegenwoordig de meeste gespecialiseerde voorzieningen door verenigingen beheerd. Zij moeten hier een vergunning voor hebben, om twee redenen: om de kwaliteit van de zorg te garanderen en omdat zij meestal overheidssubsidie ontvangen.

Toegankelijkheid

Er is in Frankrijk een aantal regelingen betreffende de toegankelijkheid van openbare gebouwen, nieuwe woningen en vervoermiddelen.

Met name worden alle bouwvergunningen voorgelegd aan een

comité voor veiligheid en toegankelijkheid op departementaal niveau, waarin ambtenaren van openbare werken, brandweerlieden en vertegenwoordigers van de verenigingen zitting hebben. Dit geldt voor nieuwe gebouwen en voor ingrijpende renovaties.

Het ministerie van Verkeer beschikt over een contactcommissie voor het vervoer van mensen met een handicap, dat wordt geraadpleegd over ontwikkelingen in het openbaar vervoer. Dit bestaat uit ambtenaren en vertegenwoordigers van overheidsinstanties en verenigingen.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Nationale Adviescommissie voor mensen met een handicap en Raad voor arbeidsreïntegratie

Bij de opstelling van beleidsvoorstellen raadplegen de ministers, al naar gelang het onderwerp, de Nationale Adviescommissie voor mensen met een handicap of de Raad voor arbeidsreïntegratie. De Nationale Adviescommissie is opgericht krachtens de Wet van 30 juni 1975 en omvat vertegenwoordigers van gebruikersverenigingen en van de betrokken openbare en particuliere organisaties. Zij brengt advies uit over de ontwerpen van ministeriële regelingen betreffende mensen met een handicap.

De Raad voor arbeidsreïntegratie is een raadgevend orgaan, dat de minister van Arbeid van advies moet dienen over de bevordering van openbare en particuliere maatregelen op het vlak van revalidatie, herscholing en beroepsopleiding, arbeidsreïntegratie en plaatsing, en de organisatie van de beschutte arbeid.

Nationale/Regionale Commissie voor gezondheid en samenleving

De Nationale/Regionale Commissie voor gezondheid en samenleving is op nationaal, respectievelijk regionaal niveau verantwoordelijk voor het evalueren van de eisen en het uitbrengen van advies over het nut van het oprichten of aanpassen van instellingen of diensten op gezondheids- of sociaal gebied.

Comité van verenigingen voor mensen met een handicap

Het Comité van verenigingen voor mensen met een handicap en ouders van gehandicapte kinderen is een informele groep waarin de nationale verenigingen van mensen met een handicap, ouders en voorzieningen zijn verenigd. Het heeft tot taak de moeilijkheden die mensen met een handicap ondervinden te bestuderen, hier bekendheid aan te geven en samen met de autoriteiten oplossingen hiervoor te vinden, met name als nieuwe wetgeving in voorbereiding is.

Nationale Interfederale Unie van particuliere gezondheids- en sociale organisaties

De Nationale Interfederale Unie van particuliere gezondheids- en sociale organisaties heeft tot taak:

- voorstellen en initiatieven van verenigingen op gezondheids- en sociaal gebied te steunen en te coördineren;
- alle partners een forum voor discussies te bieden;
- organisaties op gezondheids- en sociaal gebied te vertegenwoordigen bij de nationale en plaatselijke autoriteiten;
- organisaties op gezondheidsgebied technische ondersteuning te bieden door hun managementcapaciteiten te ontwikkelen.

Nationaal Technisch Studie- en Onderzoekcentrum voor handicaps

Het Nationaal Technisch Studie- en Onderzoekcentrum voor handicaps, een semi-overheidsorgaan, is een forum voor ministeries, verenigingen, werkers in het veld, bedrijven en onderzoekers. Het heeft tot taak studies en onderzoek uit te voeren en informatie over handicaps te verzamelen en verspreiden.

Contactcommissie voor het vervoer

Er is een contactcommissie voor het vervoer van mensen met een handicap, die geraadpleegd wordt over ontwikkelingen in het openbaar vervoer. Zij bestaat uit ambtenaren en vertegenwoordigers van overheidsinstanties en verenigingen.

Overige

In Frankrijk worden tegenwoordig de meeste gespecialiseerde voorzieningen door verenigingen beheerd. De strategie van het Fonds voor de arbeidsreïntegratie van mensen met een handicap is vastgesteld door een groot aantal betrokkenen, afkomstig van de verenigingen, autoriteiten en werkgevers- en werknemersorganisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van de Wet van 10 juli 1987. Verder zijn er op departementaal niveau integratieprogramma's waarin alle bij de beroepsintegratie betrokken partners vertegenwoordigd zijn.

Op departementaal en lokaal niveau zijn er de Regionale Raad en de Algemene Raad. Deze zijn belangrijk voor het dagelijks leven van mensen met een handicap. De Regionale Raad is verantwoordelijk voor beroepsopleiding, ruimtelijke ordening, cultuur en maatschappelijk werk, volksgezondheid en sociale bijstand.

De Algemene Raad is verantwoordelijk voor sociale bijstand, thuishulp, pleegzorg, tehuizen, maaltijdverstrekking, kinderverzorging en huisvesting.

IERLAND

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. Gouvernementele organisaties

- Ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht
- Interdepartementale werkgroep
- Nationale Gehandicaptenraad

A2. Niet-gouvernementele organisaties

- Ierse Raad voor mensen met een handicap

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Raad voor rechtsbijstand, onder auspiciën van het ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht
- Directeur onderzoek gelijke behandeling, onder auspiciën van het ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. Sociale-zekerheidsvoorzieningen

- Ministerie van Sociale Zaken, Gemeenschaps- en Gezinszaken
- Belastingdienst
- Gemeenschappen

C2. Bijstandsuitkeringen

- Ministerie van Sociale Zaken, Gemeenschaps- en Gezinszaken
- Ministerie van Volksgezondheid en Kinderzaken
- Regionale gezondheidsraden
- Gemeenschappen

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. Onderwijs

- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen

D2. Arbeidsreïntegratie

- Ministerie van Volksgezondheid en Kinderzaken
- Nationale Raad voor reïntegratie
- Regionale gezondheidsraden

D3. Werkgelegenheid

- Ministerie van Volksgezondheid en Kinderzaken
- Regionale gezondheidsraden
- Nationale Raad voor reïntegratie
- Raad voor gelijke behandeling

D4. Gezondheid

- Ministerie van Volksgezondheid en Kinderzaken
- Regionale gezondheidsraden
- Algemene Geneeskundige Dienst

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht
- Ministerie van Sociale Zaken, Gemeenschaps- en Gezinszaken
- Regionale gezondheidsraden

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Milieubeheer en Plaatselijk Bestuur
- Plaatselijke overheden

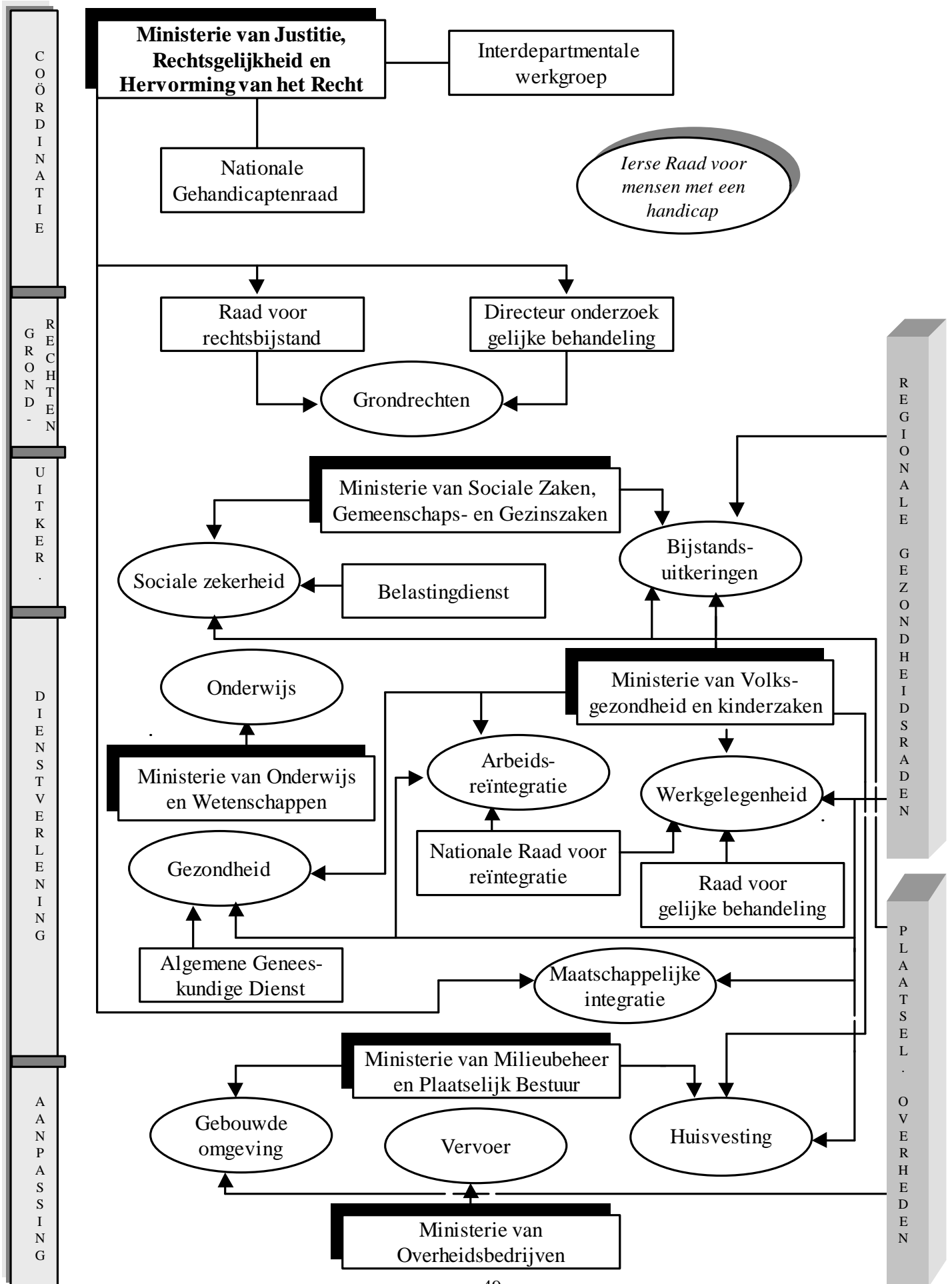
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Overheidsbedrijven

E3. Huisvesting

- Ministerie van Milieubeheer en Plaatselijk Bestuur
- Ministerie van Volksgezondheid en Kinderzaken
- Regionale gezondheidsraden

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

Sinds 1993 heeft de Ierse regering een aantal belangrijke initiatieven ontplooid ter bevordering van gelijke kansen voor mensen met een handicap, waaronder de oprichting van de Commissie rechtspositie mensen met een handicap en ondersteuning van de oprichting van de Ierse Raad van mensen met een handicap.

Op 18 november 1997 heeft de Ierse regering aangekondigd dat zij een Nationale Raad voor mensen met een handicap en een Dienst ondersteuning van mensen met een handicap zou oprichten. Er is een werkgroep samengesteld om voor de regering voorstellen over deze kwesties uit te werken en aanbevelingen te doen inzake de vraag welk ministerie in de toekomst voor de werkgelegenheid van mensen met een handicap verantwoordelijk dient te zijn. De werkgroep heeft in juni 1998 verslag uitgebracht en eind juli heeft de regering de leden van de Nationale Gehandicaptenraad benoemd, die in januari 1999 van start gaat. Ook heeft de regering aangekondigd dat er een Dienst ondersteuning van mensen met een handicap, onder auspiciën van het ministerie van Sociale Zaken, Gemeenschaps- en Gezinszaken, wordt opgericht en dat de verantwoordelijkheid voor de werkgelegenheid van mensen met een handicap van het ministerie van Volksgezondheid en Kinderzaken wordt overgedragen aan het ministerie van Ondernemingen, Handel en Werkgelegenheid. Er wordt een programma van initiatieven uitgevoerd om marginalisatie tegen te gaan en volledig gelijke behandeling van mensen met een handicap te bewerkstelligen.

Grondrechten

Het ministerie van Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht, nu ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht geheten, is in

januari 1993 gecreëerd. De minister is verantwoordelijk voor de bevordering en tenuitvoerlegging van gelijke behandeling van mensen met een handicap of met een achterstand door middel van institutionele, administratieve en juridische hervormingen.

De minister heeft eind 1993 de Commissie rechtspositie mensen met een handicap ingesteld om aanbevelingen te doen zodat mensen met een handicap gebruik kunnen maken van hun recht om zo veel mogelijk in het economische, sociale en culturele leven te participeren. De commissie heeft in november 1996 verslag uitgebracht. Het ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht was voorzitter van een interdepartementale werkgroep die tot taak had om uitgaande van dit verslag een actieplan op te stellen betreffende de rechten van mensen met een handicap.

De minister voert een omvangrijk programma uit ter hervorming van het familierecht en de rechten van de vrouw en van mensen met een handicap. De minister is verantwoordelijk voor het verschaffen van een systeem van burgerlijke rechtsbijstand middels de Raad voor rechtsbijstand, zodat iedereen, ongeacht inkomen, gelijke toegang tot de rechter heeft.

Werkgelegenheid

De regering heeft toegezegd een Gehandicaptenwet in te voeren waarin de rechten van mensen met een handicap zijn vastgelegd, alsmede beroepsmogelijkheden wanneer die rechten niet worden geëerbiedigd. Het Ierse Parlement heeft in 1996 twee wetsvoorstellen tegen discriminatie goedgekeurd. Dit waren het wetsvoorstel gelijke behandeling bij de arbeid, dat discriminatie op het werk verbiedt, en het wetsvoorstel gelijke rechtspositie, op grond waarvan discriminatie bij de verlening van diensten kan worden verboden. Deze

voorstellen zijn onder andere van toepassing op mensen met een handicap. Aangezien het Hooggerechtshof geoordeeld heeft dat beide voorstellen strijdig waren met de Grondwet, werkt de regering aan een nieuw voorstel inzake de gelijke rechtspositie, gebaseerd op het door het Hooggerechtshof verworpen voorstel.

Het voorstel inzake gelijke behandeling bij de arbeid 1998 heeft op 18 juni 1998 kracht van wet gekregen.

Volgens deze wet is er sprake van discriminatie als iemand ongunstiger behandeld wordt dan iemand anders behandeld wordt, is of zou worden. Er worden negen punten aangegeven op grond waarvan discriminatie verboden is; één daarvan is het hebben van een handicap. De wet is van toepassing op werknemers in de particuliere en openbare sector, op werkzoekenden en op mensen die een opleiding willen volgen. De wet verbiedt discriminatie in verband met werk en biedt de mogelijkheid van positieve actie voor mensen met een handicap met het oog op hun arbeidsintegratie. Een werkgever moet al het redelijke doen om aan de behoeften van iemand met een handicap tegemoet te komen, tenzij hij kan aantonen dat dat tot substantiële kosten leidt.

Bij wet is een nieuwe Raad voor gelijke behandeling opgericht, die tot taak heeft om discriminatie uit te bannen en gelijke kansen op werk, ook voor mensen met een handicap, te bevorderen. Er zullen nieuwe gedragscodes worden opgesteld die door de minister verbindend verklaard zullen worden. Men zal zich hierop in rechte kunnen beroepen.

Bij het ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht is een nieuwe functie gecreëerd, de Directeur onderzoek gelijke behandeling. Deze vormt het belangrijkste forum voor beroep uit hoofde van de wet. De directeur onderzoekt elk hem voorgelegd geval en beslist hierover. Deze beslissing is bindend en kan door de arrondissementsrechtbank ten uitvoer worden gelegd.

Het ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht heeft een omvangrijk wetgevingsprogramma. Voor zover het direct als dienstverlener aan het grote publiek optreedt, gebeurt dit hoofdzakelijk via de onder het ministerie ressorterende organisaties: de Raad voor rechtsbijstand, het Bureau voor gelijke behandeling bij de arbeid, nu vervangen door de Raad voor gelijke behandeling, en de Directeur onderzoek gelijke behandeling.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Commissie rechtspositie mensen met een handicap

De Commissie rechtspositie mensen met een handicap is op 29 november 1993 opgericht. Haar voornaamste taken zijn het adviseren van de regering inzake praktische maatregelen om te waarborgen dat mensen met een handicap daadwerkelijk zo veel mogelijk kunnen participeren in het economische, sociale en culturele leven, het onderzoeken van de huidige situatie van mensen met een handicap en het organiseren en aanpassen

van de bestaande diensten aan hun behoeften, het doen van aanbevelingen voor nodige veranderingen in wetgeving, beleid, organisatie, praktijken en structuren, zodat op samenhangende, volledige en kosteneffectieve wijze in de behoeften van mensen met een handicap wordt voorzien.

Deze commissie heeft een diepgaand onderzoek ingesteld naar de situatie van mensen met een handicap sinds de oprichting van de staat. Zij heeft 30 inspraakbijeenkomsten gehouden op

toegankelijke plaatsen in het hele land, waar mensen met hun handicap en hun familie en verzorgers konden uiten wat voor hun leven belangrijk was; er werden meer dan 600 schriftelijke bijdragen ontvangen. Op 18 november 1996 heeft de commissie haar rapport uitgebracht.

Comité van toezicht voor het rapport van de commissie

Het Comité van toezicht dat de uitvoering van de aanbevelingen van de commissie controleert, is in april 1997 ingesteld. Het omvat vertegenwoordigende organisaties van mensen met een handicap, die mensen zelf, hun familie en verzorgers alsmede dienstverleners, sociale partners en overheidsinstanties.

Het heeft tot taak:

- de interdepartementale werkgroep te adviseren over de prioritering van de aanbevelingen van de Commissie rechtspositie mensen met een handicap;
- de werkgroep te assisteren en ondersteunen met het oog op de opstelling van het actieplan voor de rechten van mensen met een handicap;
- advies uit te brengen en voorstellen te doen aan het ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht;
- de uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie rechtspositie die door de regering zijn aanvaard, te controleren.

Interdepartementale werkgroep

Na de publicatie van het rapport is een interdepartementale werkgroep opgericht, voorgezeten door het ministerie van Justitie, met als taak om uitgaande van dit rapport een actieplan op te stellen betreffende de rechten van mensen met een handicap. De werkgroep bestaat in hoofdzaak uit vertegenwoordigers van de ministeries waarvoor het rapport de grootste gevolgen heeft. De werkgroep neemt ook kennis van het rapport van de onderzoekgroep gezondheid en persoonlijke maatschappelijke dienstverlening voor mensen met lichamelijke en zintuiglijke handicaps, in combinatie met de aanbevelingen op gezondheidsgebied van de commissie.

De Ierse Raad van mensen met een handicap (voorheen Raad voor de rechtspositie van mensen met een handicap)

Op 6 april 1995 heeft de minister van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht een ad-hocgroep ingesteld met het oog op de oprichting van een Raad voor de rechtspositie van mensen met een handicap.

Dankzij de werkzaamheden van deze groep kon op 11 maart 1997 de Tijdelijke Ierse Raad voor mensen met een handicap van start gaan, met steun van het ministerie van Justitie, Rechtsgelijkheid en Hervorming van het Recht. Naar verwachting zal de Raad in 1999 definitief worden ingesteld.

ITALIË

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Ministerie van Sociale Zaken
- Interdepartementale Commissie voor mensen met een handicap
- Permanent Comité voor de betrekkingen tussen de staat, de regio's en de autonome provincies Trento en Bolzano (Permanente Conferentie)

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Raad van verenigingen van mensen met een handicap en hun familie

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- elke minister
- de regio's

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Binnenlandse Zaken
- Regionale, provinciale en gemeentelijke overheden

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Regionale, provinciale en gemeentelijke overheden

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Minister van Onderwijs
- Minister van Universiteiten en Wetenschappelijk en Technisch Onderzoek
- Provinciale Directeur onderwijs

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg
- Regionale overheden

D3. *Werkgelegenheid*

- Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg
- Regionale overheden

D4. Gezondheid

- Ministerie van Volksgezondheid
- Nationale Gezondheidsdienst
- Plaatselijke gezondheidsdiensten

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Volksgezondheid
- Ministerie van Sociale Zaken
- Regionale, provinciale en gemeentelijke instanties

D6. Informatietechnologie

- Minister van Verkeer

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Minister van Openbare Werken

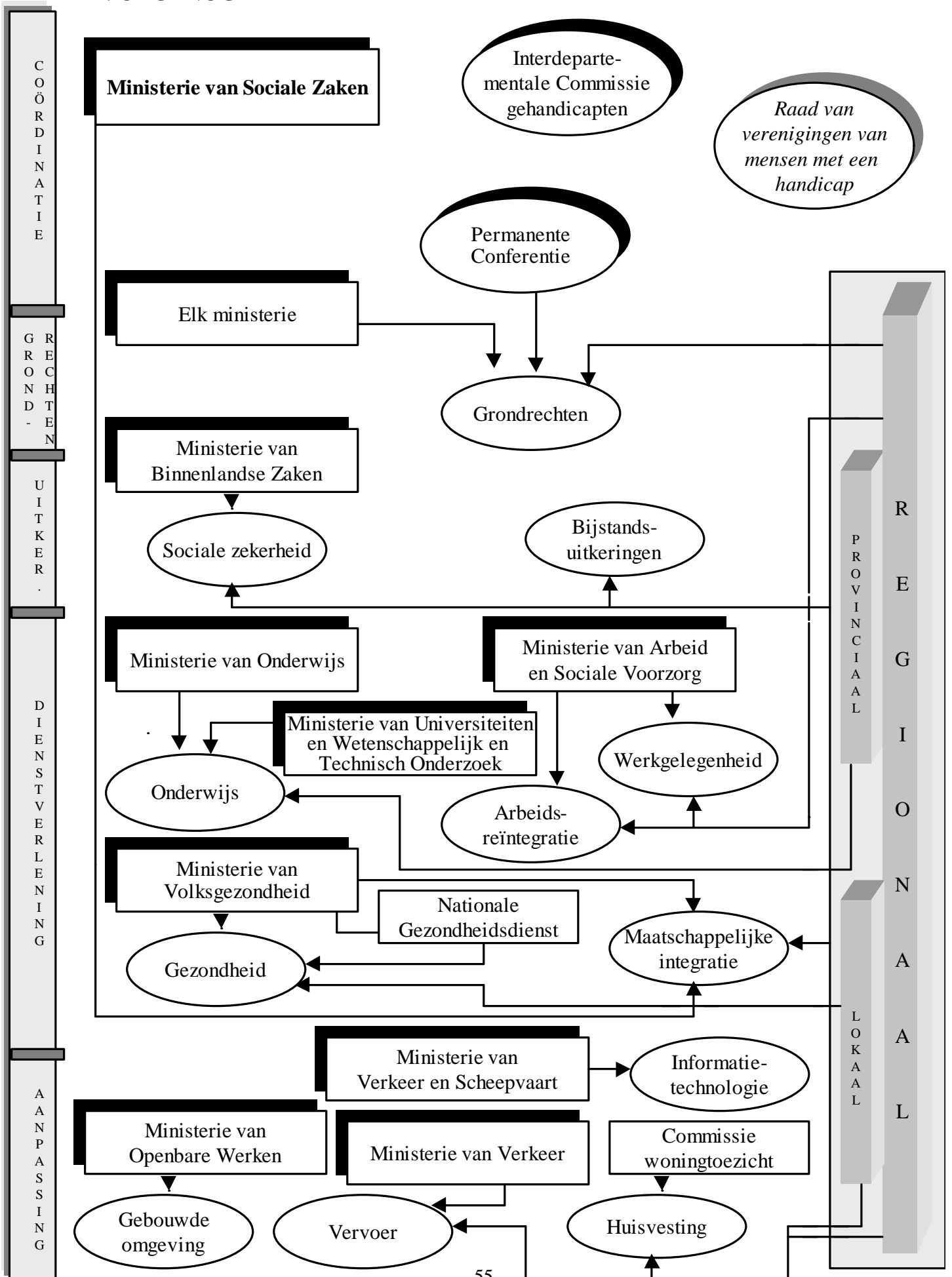
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Minister van Verkeer en Scheepvaart
- Regionale en gemeentelijke instanties

E3. Huisvesting

- Regionale en gemeentelijke instanties
- Commissie woningtoezicht

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

Wet 104/92, de Kaderwet voor de zorg voor en de maatschappelijke integratie en de rechten van mensen met een handicap, beschrijft het beleid en de strategie voor mensen met een handicap. Dit omvat preventie en diagnose, behandeling en revalidatie, thuiszorg en hulp, het recht op onderwijs en het recht op integratie in het onderwijs, het beroepsleven en de samenleving. Ook omvat de wet specifieke maatregelen ter bevordering van een volledige integratie in het arbeidsleven en toegang tot gebouwen en vervoermiddelen.

Op het vlak van de integratie omvat de wet tal van maatregelen, zoals:

- persoonlijke dienstverlening;
- toegang tot onderwijs, beroepsopleiding en technische hulpmiddelen;
- beroepsopleiding en individuele beroepstrajecten;
- dagverblijven en opleidingscentra;
- aanpassing van onderwijs- en sportvoorzieningen;
- directe maatregelen om bouwkundige obstakels weg te nemen;
- toegang tot openbaar vervoer, speciaal vervoer en assistentie bij particulier vervoer.

Met deze wet wordt in hoofdzaak getracht belemmeringen weg te nemen, de toegang te verbeteren en in het algemeen mensen met een handicap in staat te stellen gebruik te maken van normale diensten en voorzieningen. Er wordt naar gestreefd de kaderwet in het hele land op uniforme wijze te handhaven.

De minister van Sociale Zaken is uit hoofde van deze wet verantwoordelijk voor de coördinatie en bevordering van de steun aan mensen met een handicap en de evaluatie van en het toezicht op de uitvoering van de wetgeving ter zake.

Het directoraat Coördinatie en toezicht gehandicaptenbeleid en het Bureau voor

vraagstukken betreffende mensen met een handicap, het gezin, ouderen en achterstandsgroepen (onderdeel van het ministerie van Sociale Zaken) spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van het beleid voor mensen met een handicap.

De minister van Sociale Zaken streeft daarbij onder meer naar het volgende:

- permanente evaluatie van alle wetgeving met betrekking tot gehandicaptenbeleid;
- versterking van de coördinatie;
- betere uitvoering van het gehandicaptenbeleid, met name betreffende:
  - de bevoegdheden van de regio's en de plaatselijke autoriteiten;
  - samenwerking met organisaties van mensen met een handicap;
  - EU-initiatieven.

De Interdepartementale Commissie voor mensen met een handicap bestaat uit telkens een vertegenwoordiger van de ministeries van Sociale Zaken, Openbare Werken, Binnenlandse Zaken, Financiën, de Schatkist, Onderwijs, Volksgezondheid, Arbeid en Sociale Voorzorg, Universiteiten en Wetenschappelijk en Technisch Onderzoek, en vertegenwoordigers van de Bond van Italiaanse gemeenten, de Bond van autonome regio's, de Unie van provincies, de presidenten van de regio's en provincies, deskundigen, onderzoekinstellingen en -organisaties en vakbonden.

De Permanente Conferentie staat-regio's en de Permanente Conferentie staat-steden zijn belast met de betrekkingen tussen de staat, de regio's, de autonome provincies Trento en Bolzano en de steden.

Deze twee conferenties bepalen op institutioneel niveau de omvang van de problemen van mensen met een handicap en versterken de banden tussen beleidsmaatregelen die geïntegreerde,

gecoördineerde actie van de staat en de regio's en steden vereisen.

Sociale zekerheid en bijstand

Italië bevindt zich momenteel in een overgangsfase wat de omschrijving van de verzorgingsstaat betreft. In dat verband wordt de evaluatie van invaliditeit en handicaps anders opgezet en worden hiervoor gemeenschappelijke instrumenten en methoden onderzocht. Bovendien hebben de nieuwe structuur van persoonlijke bijstand en revalidatiecentra en de nieuwe organisatorische en financiële regelingen geleid tot een verdere decentralisatie van de taken in de samenleving en een hogere kwaliteit van de bijstand aan mensen met een handicap. Dit vereist actie in de netwerken voor maatschappelijke dienstverlening.

Volgens het onlangs door de regering goedgekeurde document inzake economische en financiële planning zal de minister van Sociale Zaken een sterkere, coördinerende rol spelen, gericht op innovatieve maatregelen, steun en stimulansen voor sociale projecten die aan de behoeften van alle burgers in het hele land beantwoorden.

Er wordt daarom een nieuw beleid uitgestippeld met speciale middelen voor:

- een gegarandeerd bestaansminimum;
- belastingvermindering voor gezinnen met een gehandicapt gezinslid;
- een betere kwaliteit van leven voor meervoudig mensen met een handicap;
- effectieve maatregelen op het gebied van preventie, revalidatie en herstructurering van het netwerk van maatschappelijke diensten.

Verdere ontwikkelingen zijn onder meer:

- een Sociaal Fonds bij het ministerie van Sociale Zaken;
- een fonds voor mensen die niet zelfstandig kunnen leven;
- fondsen voor nieuwe initiatieven inzake beroepsopleiding.

Onderwijs

De minister van Onderwijs is verantwoordelijk voor het opleiding van docenten zodat die beschikken over de nodige kennis met het oog op de integratie van mensen met een handicap op scholen en universiteiten. Hij neemt zijn besluiten in samenspraak met de ministers van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Universiteiten en Wetenschappelijk en Technisch Onderzoek.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Interdepartementale Commissie voor mensen met een handicap

De Interdepartementale Commissie voor mensen met een handicap, belast met controle, advies, onderzoek en het opstellen van voorstellen inzake het gehandicaptenbeleid, is bij ministerieel besluit ingesteld. De commissie komt bijeen op verzoek van de minister van Sociale Zaken.

Raad van verenigingen van mensen met een handicap en hun familie

De Raad van verenigingen van mensen met een handicap en hun familie is bij ministerieel besluit ingesteld. Hij heeft 30 aangesloten organisaties, die elk zijn aangewezen door de twee nationale mensen met een handicapraden van de federaties.

Werkgroepen op onderwijsgebied

Met het oog op de integratie op school moet elk provinciale onderwijsdepartement een werkgroep oprichten, bestaande uit een gespecialiseerde inspecteur (aangewezen door de directeur Onderwijs), een onderwijsexpert, twee door de plaatselijke autoriteiten benoemde deskundigen, twee deskundigen van de plaatselijke gezondheidsautoriteiten en drie deskundigen die zijn aangewezen door de meest representatieve verenigingen van mensen met een handicap op provinciaal niveau.

LUXEMBURG

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Minister voor Gehandicaptenzorg (ministerie van Gezinszaken)
- Raad voor mensen met een handicap

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Info-Handicap

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Minister voor gehandicaptenzorg

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Socialezekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Sociale Zekerheid (ziekteverzekering, verzekering van personen ten laste)

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Ministerie van Gezinszaken/Nationaal Solidariteitsfonds

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Afdeling Speciaal onderwijs, ressorterend onder de minister van Onderwijs en de minister voor gehandicaptenzorg

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Afdeling Gehandicapte werkenden, ressorterend onder de minister van Arbeid en Werkgelegenheid en de minister voor Gehandicaptenzorg

D3. *Werkgelegenheid*

- Afdeling Gehandicapte werkenden, ressorterend onder de minister van Arbeid en Werkgelegenheid en de minister voor Gehandicaptenzorg

D4. *Gezondheid*

- Minister van Volksgezondheid
- Minister voor Gehandicaptenzorg

D5. Maatschappelijke integratie

- Minister voor Gehandicaptenzorg

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Minister voor Gehandicaptenzorg
- Ministerie van Openbare Werken

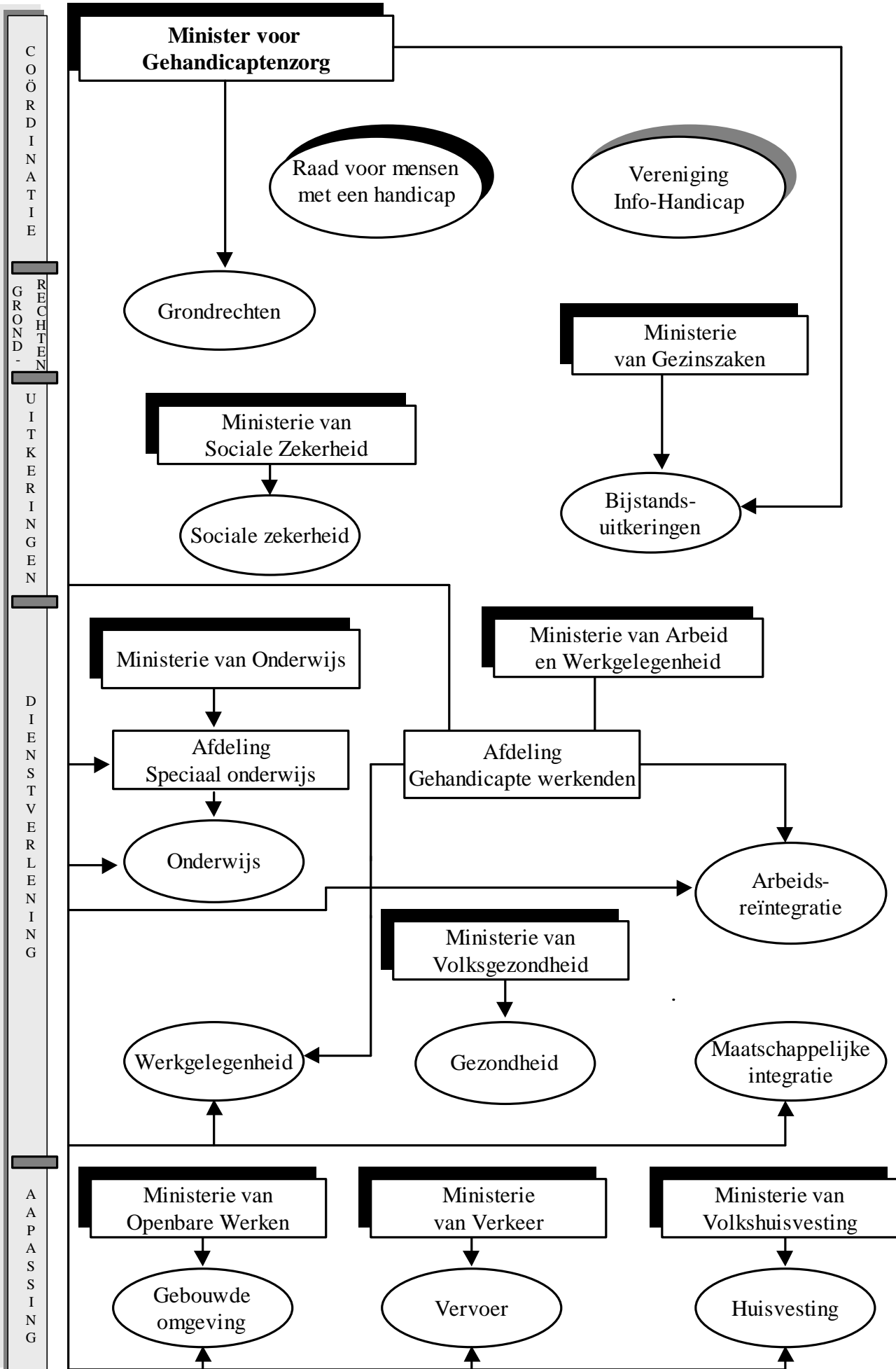
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Minister voor Gehandicaptenzorg
- Ministerie van Verkeer

E3. Huisvesting

- Minister voor Gehandicaptenzorg
- Ministerie van Volkshuisvesting

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

Het beleid inzake mensen met een handicap wordt interdepartementaal gecoördineerd onder auspiciën van de minister voor Gehandicaptenzorg. De afdeling Gehandicapten is verantwoordelijk voor de coördinatie van het beleid van de verschillende ministeries.

De minister voor Gehandicaptenzorg stelt samenwerking voor op de volgende prioritaire gebieden:

Onderwijs

Het streven is kinderen met speciale behoeften in het onderwijs te integreren met een combinatie van normale en speciale klassen, uitgaande van een individueel leerplan voor elk kind. Verder is er een plan om de initiële en voortgezette opleiding van het onderwijzend personeel anders op te zetten in verband met het onderwijs aan kinderen met speciale behoeften.

Beroepsopleiding en werkgelegenheid

Er wordt gewerkt aan een overdracht van de opleidingsstructuren naar de werkomgeving en aan het waarborgen van een vrije opleidingskeuze voor mensen met een handicap.

Er zijn verscheidene wijzigingen in de wetgeving nodig om te bereiken dat de Wet gehandicapte werknemers van 12 november 1991 effectief bijdraagt tot de integratie van mensen met een handicap in het beroepsleven.

Ook is gebleken dat voor mensen met een handicap die aan officiële examens willen deelnemen, speciale voorzieningen nodig zijn.

De beschutte arbeid moet worden uitgebreid en er moeten plaatselijke beschutte werkplaatsen komen.

Maatschappelijke integratie

Decentralisatie van de grote gespecialiseerde instellingen om voorrang te geven aan individuele huisvesting in een normale omgeving, met de nodige dienstverlening.

Toegankelijkheid

Er is een wetsvoorstel in voorbereiding inzake betere toegankelijkheid van overheidsgebouwen voor het publiek.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Raad voor mensen met een handicap

De Raad voor mensen met een handicap is het enige adviesorgaan voor het beleid ten behoeve van deze mensen. De Raad is opgericht bij verordening van 13 december 1985 van de ministers van Volksgezondheid en Gezinszaken.

De Raad heeft tot taak de algemene problemen van mensen met klinische handicaps te bestuderen, advies uit te brengen over door de regering voorgelegde vraagstukken en op eigen initiatief voorstellen aan de regering te doen.

De Raad bestaat voornamelijk uit vertegenwoordigers van de ministeries en vijf vertegenwoordigers van Gehandicaptenorganisaties.

De Raad wordt thans gereorganiseerd en zal voortaan voor het merendeel bestaan uit vertegenwoordigers van organisaties van en voor mensen met een handicap.

Info-Handicap

Info-Handicap is een non-profit-organisatie die is opgericht door 16 organisaties die actief zijn op het gebied van gehandicaptenbeleid. Het heeft een overeenkomst met het ministerie van Gezinszaken. Er zijn momenteel 39 organisaties lid. In 1994 is Info-Handicap verzocht een nationaal informatiecentrum op te zetten als platform over handicaps.

NEDERLAND

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Interdepartementale Commissie voor Samenhangend en Gecoördineerd beleid voor mensen met een handicap en/of chronische ziekte (ISG)
- Ziekenfondsraad
- Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid
- Commissie Sociaal en Cultureel Beleid

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

'Het Particulier Initiatief':

- Federatie Nederlandse Gehandicaptenraad, v.w.b. mensen met een lichamelijke/zintuiglijke handicap
- Federatie van Ouderverenigingen, v.w.b. mensen met een verstandelijke handicap
- Stichting Dienstverleners Gehandicapten
- Werkverband Organisaties Chronische Zieken

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Minister van Binnenlandse Zaken
- Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Minister van Justitie

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Socialezekerheidsvoorzieningen*

- Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (minister van SOZAWE)
- Uitvoeringsorganen

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (minister van SOZAWE)
- Gemeenten

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (minister van OCW)
- Gemeenten
- Scholen

D2. Arbeidsreïntegratie

- Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (minister van SOZawe)
- Centra voor beroepsopleidingen voor mensen met een handicap
- Uitvoeringsorganen

D3. Werkgelegenheid

- Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (minister van SOZawe)
- Gemeenten
- Bureaus voor Arbeidsvoorziening
- Uitvoeringsorganen

D4. Gezondheid

- Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Inspectie gezondheidszorg (IGZ)
- Ziekenfondsraad
- Zorgverzekeraars
- Gemeenten

D5. Maatschappelijke integratie

- Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (minister van SOZawe)
- Gemeenten
- Uitvoeringsorganen

D6. Informatietechnologie

- Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (minister van OCW)

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (minister van VROM)
- Minister van Verkeer en Waterstaat (minister van V en W)
- Gemeenten

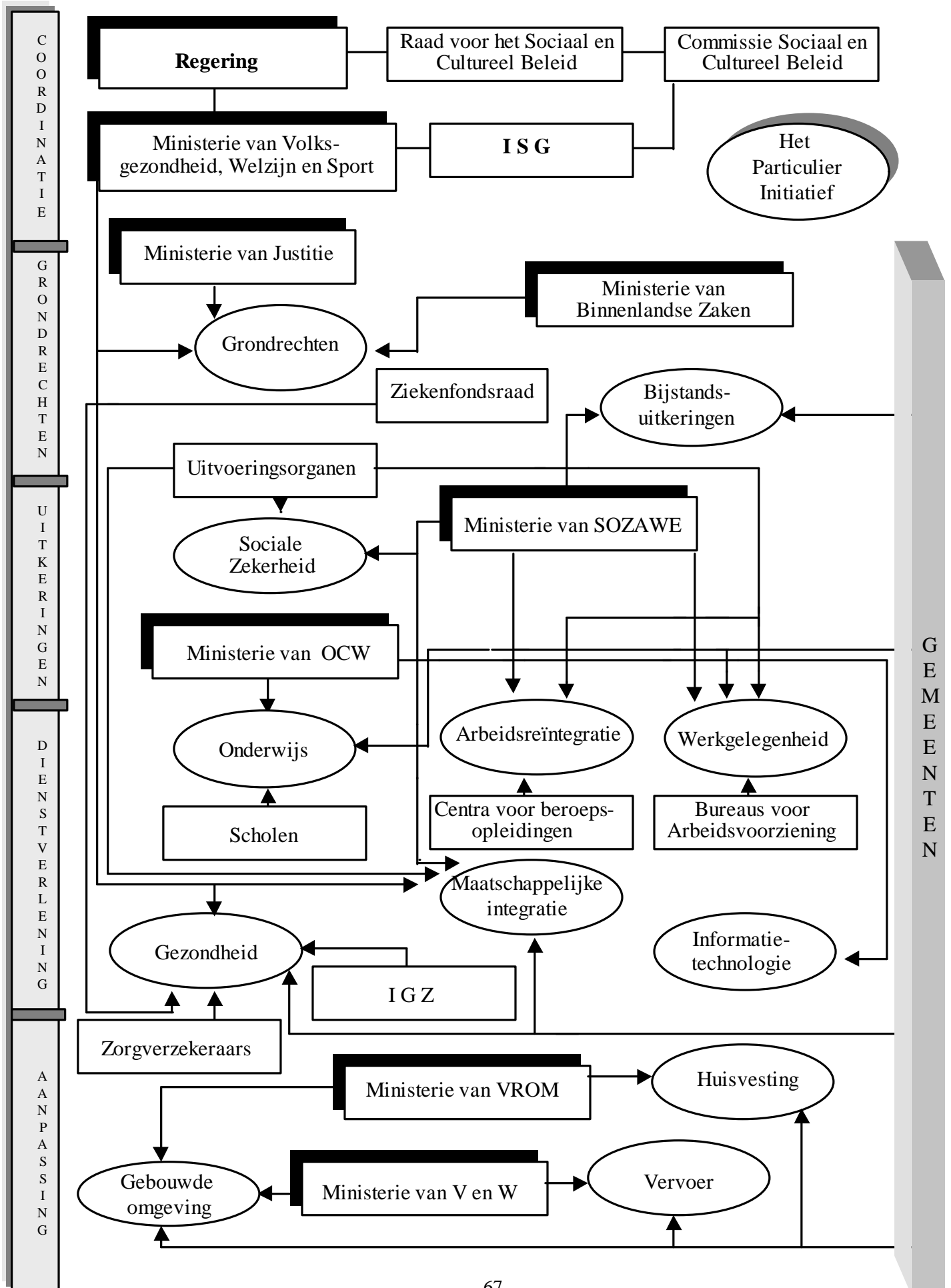
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Minister van Verkeer en Waterstaat (minister van V en W)
- Vervoersmaatschappijen
- Gemeenten

E3. Huisvesting

- Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (minister van VROM)
- Gemeenten

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, in casu de staatssecretaris, is belast met de coördinatie van het Gehandicaptenbeleid. Als instrument voor de totstandkoming en afstemming van het gehandicaptenbeleid is in 1968 een interdepartementale commissie ingesteld, thans genoemd de 'Interdepartementale Commissie voor Samenhangend en Gecoördineerd Beleid voor mensen met een handicap en/of chronische ziekte', de ISG.

Deze Interdepartementale Commissie coördineert het beleid dat de verschillende ministeries voeren ten behoeve van mensen met een handicap. In de Interdepartementale Commissie zijn, naast het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, van Verkeer en Waterstaat, van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vertegenwoordigd. De ministeries van Binnenlandse Zaken, van Justitie en van Defensie zijn ad hoc vertegenwoordigd en het ministerie van Financien is waarnemer bij de Interdepartementale Commissie. Het voorzitterschap en het secretariaat berusten bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De Interdepartementale Commissie richt zich in het bijzonder op de terreinen wonen, onderwijs, arbeid, mobiliteit en zorg.

Zij adviseert de bewindslieden alsmede de Ministerraad via de Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid. De Interdepartementale Commissie stelt regelmatig commissies in voor het bestuderen van onderwerpen of het voorbereiden van uit te brengen advies. Enkele van deze commissies zijn van structurele aard, zoals het Centraal Coördinatiepunt ter Bevordering van

Toegankelijkheid en de Commissie Informatievoorziening, Monitoring en Onderzoek. Andere commissies zijn ad hoc zoals de Werkgroep Gelijke Behandeling Gehandicapten en de Commissie Gebarentaal.

De Interdepartementale Commissie voert gestructureerd en ad hoc overleg met organisaties voor mensen met een lichamelijke en verstandelijke handicap, het zogenaamde Particulier Initiatief, te weten de Federatie Nederlandse Gehandicaptenraad, voor wat betreft mensen met een lichamelijke/ zintuiglijke handicap, de Federatie van Ouderverenigingen, voor wat betreft mensen met een verstandelijke handicap, de Stichting Dienstverleners Gehandicapten en het Werkverband Organisaties Chronische Zieken.

In 1995 is het Meerjarenprogramma Intersectoraal gehandicaptenbeleid 1995-1998 *De perken te buiten* tot stand gekomen. In dit meerjarenprogramma werden de voornemens van de regering gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- gelijke rechten, gelijke plichten en gelijke behandeling;
- integratie en participatie;
- zo nodig: bescherming en compensatie.

De uitwerking van deze uitgangspunten vond plaats in een viertal doelstellingen:

1. het bevorderen van het probleemoplossend vermogen van mensen met een handicap en/of chronische ziekte, bijvoorbeeld door de invoering van het persoonsgebonden budget;
2. het bevorderen van integratie, deelname van mensen met een handicap en/of chronisch zieken in alle sectoren van de samenleving (met name onderwijs- en arbeidsintegratie);
3. het verwerven van een beter zicht op de meest kwetsbare categorieën;

4. het stimuleren van zelfordening gericht op kwaliteitsverbetering, klantgerichtheid en een geïntegreerd en geobjectiveerd indicatiebeleid.

In 1996 en in 1997 is een actualisatie verschenen van het meerjarenprogramma.

Grondrechten

De minister van Binnenlandse Zaken is verantwoordelijk voor het beleid met betrekking tot grondrechten.

De staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is belast met de totstandkoming van anti-discriminatie wetgeving voor mensen met een handicap en een chronische ziekte.

Het kabinet heeft op 31 maart 1998 een ontwerp voor een proeve van *Wet houdende een verbod tot het maken van ongerechtvaardigd onderscheid op grond van handicap of chronische ziekte* ingediend bij het parlement. De Inspectie Gezondheidszorg, organisatorisch vallend onder de verantwoordelijkheid van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, is belast met het toezicht op de zorg, alsmede (gedwongen) opnamen van psychiatrische patiënten en mensen met een verstandelijke handicap in intramurale instellingen.

Onderwijs

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen is verantwoordelijk voor het beleid op het gebied van onderwijs. Geëxperimenteerd gaat worden met een nieuw systeem, zodat ouders van kinderen met een handicap kunnen kiezen of gebruik gemaakt zal worden van bijzonder onderwijs of van het reguliere onderwijs. Per kind wordt een budget verleend om extra faciliteiten te verstrekken. Het beleid 'Weer samen naar school' dat in 1992 is ingevoerd, wordt voortgezet, teneinde de systemscheiding tussen het reguliere en het bijzondere onderwijs te doorbreken en de integratie en samenwerking te bevorderen.

Arbeidsreïntegratie

Per 1 juli 1998 is de Wet op de (re)integratiegehandicapten, vallend onder de verantwoordelijkheid van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, in werking getreden. Deze wet beoogt de onderlinge samenhang te verbeteren van bestaande maatregelen die de reïntegratie op de arbeidsmarkt van mensen met een handicap ten doel hebben. Daartoe zijn nieuwe mogelijkheden in het leven geroepen, zoals het reïntegratiebudget voor werkgevers.

Gezondheid

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is belast met het volksgezondheidsbeleid. Voor wat betreft preventie worden onderzoeken gesubsidieerd en is aan alle universitaire ziekenhuizen een Instituut voor Erfelijkheidsvoorlichting verbonden. De Ziekenfondsraad is een belangrijk adviesorgaan van de regering en is tevens bevoegd (subsidie)regelingen te maken voor voorzieningen op het terrein van de volksgezondheid, bij voorbeeld voor de financiering van blindengeleidehonden en de opleiding en het gebruik maken van doventolken.

Maatschappelijke integratie

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is verantwoordelijk voor de Algemene wet bijzondere ziektekosten, die voorziet in vergoeding van kosten die samenhangen met het hebben van een handicap. Deze kosten kunnen betrekking hebben op medische hulpmiddelen of de opname in een instelling voor intramurale zorg. De Wet voorzieningen Gehandicapten, vallend onder de verantwoordelijkheid van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, voorziet in mogelijkheden tot vergoeding van niet-medische hulpmiddelen, zoals de aanpassing van een woning of individueel vervoer. De gemeenten zijn belast met de

uitvoering van deze wet. Zo veel mogelijk wordt getracht de zorg af te stemmen op de persoonlijke behoeften en belangen van de mensen met een handicap en hun gezinnen, waarbij de thuiszorg een grote rol speelt. Er zijn mogelijkheden voor toewijzing van een persoonsgebonden budget.

Het beleid voor maatschappelijke en sociale integratie richt zich op het kleinschaliger huisvesten en het scheiden van de levenssferen wonen, werken/dagbesteding en vrije tijd. Ook wordt gestreefd naar een samenhangende, genormeerde en zo mogelijk gestandaardiseerde indicatiestelling. De gemeenten en organisaties voor maatschappelijke dienstverlening spelen

bij de uitvoering van dit beleid een grote rol.

Toegankelijkheid van de omgeving

De minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer heeft regels gesteld in het Bouwbesluit met betrekking tot eisen die aan de toegankelijkheid van openbare gebouwen en nieuw te bouwen woningen moeten worden gesteld.

De minister van Verkeer en Waterstaat heeft richtlijnen vastgesteld met betrekking tot de regelgeving ten behoeve van de inrichting van de bebouwde omgeving en de daarmee samenhangende infrastructuur. Van overheidswege wordt de ‘*design for all*’ visie gepropageerd.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

De betrokkenheid van mensen met een handicap en hun vertegenwoordigers bij de totstandkoming, de uitvoering en de follow-up van relevante beleidsmaatregelen komt tot uiting in de diverse overlegstructuren die bestaan tussen de overheid en representatieve (koepel) organisaties van mensen met een handicap en van hun vertegenwoordigers, het zogenaamde Particulier Initiatief. Te noemen zijn het gestructureerd overleg tussen de Interdepartementale Commissie en representatieve (koepel)organisaties van mensen met een handicap, het Gestructureerd Overleg Gehandicapten tussen de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en dezelfde representatieve (koepel) organisaties.

Daarnaast bestaan ook bilaterale ad hoc overleggen tussen ministeries en gehandicaptenorganisaties. Tot de procedures die van toepassing zijn bij de totstandkoming van maatregelen en van wetgeving op het gebied van het gehandicaptenbeleid, behoort tevens dat gehandicaptenorganisaties kan verzocht worden hun opinie omtrent de voorstellen te kennen te geven.

OOSTENRIJK

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Nationale Adviescommissie Gehandicapten
- Koepelorganisatie van Oostenrijkse verenigingen voor mensen met een handicap

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Algemene Zaken (W¹): grondwettelijke bescherming van mensen met een handicap
- Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken (W/U): bescherming tegen discriminatie op het werk
- Ministerie van Onderwijs en Cultuur (W/U): integratie in het onderwijs
- Ministerie van Justitie (W/U): zaakwaarnemer voor mensen met geestelijke handicaps, wettelijk vertegenwoordiger van geestelijk gehandicapten in inrichtingen

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken (W)
- Uitvoeringsorganen (U): invaliditeits- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, uitkeringen in geval van arbeidsongeval of beroepsziekte

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Deelstaten (W/U)
- Plaatselijke overheid (U): uitkeringen in verband met de kosten van levensonderhoud (sociale bijstand, bijstand voor mensen met een handicap)

C3. *Uitkeringen die niet onder de sociale zekerheid of de bijstand vallen:*

- Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken (W en U)
- Uitvoeringsorganen (U)
- Deelstaten (W en U): verzorgingsuitkering
- Ministerie van Milieubeheer, Jeugd- en Gezinszaken (W): hogere gezinsuitkering in geval van kinderen met een handicap

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. Onderwijs

- Ministerie van Onderwijs en Cultuur (W/U)
- Deelstaten (W/U) en tot op zekere hoogte de plaatselijke overheid (U)

D2. Arbeidsreïntegratie

- Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken (W/U)
- Dienst arbeidsmarkt (U)
- Uitvoeringsorganen (U)
- Deelstaten (W/U)

D3. Werkgelegenheid

- Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken (W/U): quotaregeling, financiële steun (bv. loonkostensubsidie, werkplekaanpassing), integratiebedrijven, ontslagbescherming voor mensen met een handicap, arbeidsrecht, arbeidsbemiddeling
- Dienst arbeidsmarkt (U): bemiddeling, financiële steunverlening
- Uitvoeringsorganen (U): financiële steunverlening
- Deelstaten (W/U): financiële steunverlening

D4. Gezondheid

- Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken (W en deels U)
- Uitvoeringsorganen (U): ziekenhuizen, medische revalidatie, preventief medisch onderzoek, ongevallenpreventie, moeder-kind-pas, verstrekking van orthesen en prothesen, technische hulpmiddelen
- Deelstaten (W/U)/plaatselijke overheid (deels U): ziekenhuizen, medische revalidatie, verstrekking van orthesen en prothesen, technische hulpmiddelen, thuiszorg voor zieken

D5. Maatschappelijke integratie

- Deelstaten (W/U)/plaatselijke overheid (deels U): maatschappelijke dienstverlening, vervoer, recreatie, beschutte werkplaatsen en bezigheidstherapie

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Economische Zaken: Oostenrijkse normen (Ö-NORMEN) voor gebouwen zonder obstakels; dit zijn echter slechts aanbevelingen
- Deelstaten (W/U) en plaatselijke overheid (U): bouw en huisvesting

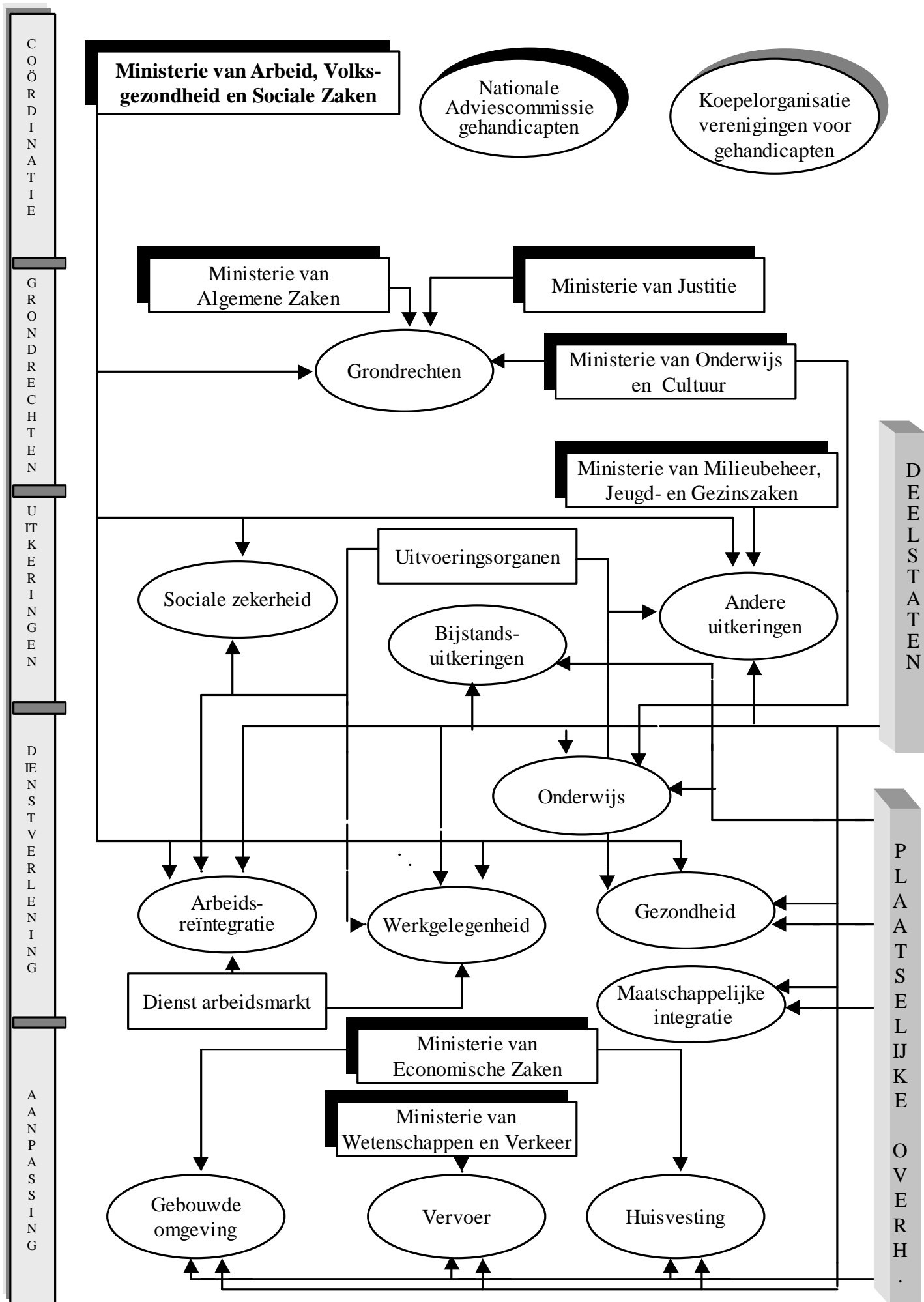
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Wetenschappen en Verkeer (W)
- Deelstaten (W/U)/plaatselijke overheid (U)

E3. Huisvesting

- Ministerie van Economische Zaken: Oostenrijkse normen (Ö-NORMEN)
- Deelstaten (W/U) en plaatselijke overheid (U): bouw en huisvesting

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

De beleidsverklaring van de Oostenrijkse regering over mensen met een handicap van 1992, opgesteld door het Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken samen met de koepelorganisatie van Oostenrijkse verenigingen van mensen met een handicap, gaat uit van een alomvattend gehandicaptenbeleid. Dit houdt in dat bij het beleid en bestuur in alle sectoren volledig rekening moet worden gehouden met de belangen van mensen met een handicap. Mainstreaming maakt dus al deel uit van dit beleid.

Grondrechten - Besluit inzake gelijke kansen

Het Ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken behartigt de belangen van mensen met een handicap door toetsing van de wet- en regelgeving.

In juli 1997 is artikel 7 van de Oostenrijkse grondwet uitgebreid met het verbod op discriminatie. Dit artikel omvat ook een nationale doelstelling: de republiek verbindt zich ertoe te waarborgen dat mensen met een handicap in alle aspecten van het dagelijks leven dezelfde behandeling ontvangen als mensen zonder handicaps.

Langdurige zorg

In 1993 heeft een hervorming van de langdurige zorg plaatsgevonden. Met twee wetten op bonds- en deelstaatniveau inzake de uitkeringen voor verzorging is een gestaffelde, van de behoeften afhankelijke uitkering ingevoerd, waarop recht bestaat ongeacht het inkomen of de eigen middelen en ongeacht de oorzaak van de zorgbehoefte. Deze uitkering omvat vaste bijdragen in de extra onkosten in verband met langdurige zorg, waarbij het streven is dat de zorgbehoevenden zo veel mogelijk de nodige zorg en hulp kunnen krijgen en beter in staat zijn om hun eigen leven, afgestemd op hun behoeften, in te richten.

Meer dan 300 000 mensen ontvangen deze uitkering.

Ook is een overeenkomst tussen de federale overheid en de deelstaat-overheden gesloten waarin de laatste zich ertoe verbinden voor een volledig aanbod aan sociale voorzieningen te zorgen dat aan bepaalde minimumeisen voldoet.

De werkgroep langdurige zorg, die ook in 1993 is opgericht, kreeg in het bijzonder tot taak aanbevelingen en voorstellen uit te brengen en een jaarverslag over de langdurige zorg uit te brengen.

Onderwijs

In december 1996 heeft een hervorming van het onderwijs plaatsgevonden die ook een belangrijke stap was naar de integratie van kinderen met een handicap in het reguliere onderwijs. Het wetsvoorstel onderwijshervorming van 1996 introduceerde integratie voor kinderen in de klassen 4-8, zodat kinderen met handicaps tussen 6 en 14 jaar voortaan geïntegreerd onderwijs kunnen volgen.

In een aantal deelstaten is een rechtsgrond voor geïntegreerde kleuterschoolgroepen gecreëerd. Voor 1997 heeft de federale overheid geld beschikbaar gesteld voor het integreren van kinderen met handicaps in kinderopvangcentra.

Werkgelegenheid

Met steun van het Europees Sociaal Fonds is een toenemend aantal innoverende werkgelegenheidsprojecten voor mensen met een handicap gesubsidieerd, met name betreffende de ontwikkeling van ondersteunde werkgelegenheid.

Toegankelijkheid van de omgeving

Voor het openbaar vervoer in steden worden momenteel vrijwel alleen nog lage-vloerbussen aangeschaft.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Bij de Bondswet inzake mensen met een handicap van 1990 is de Nationale Adviescommissie Gehandicapten opgericht die bij het gehandicaptenbeleid adviseert. De commissie heeft de volgende taken:

- adviseren van de minister van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken omtrent alle fundamentele kwesties betreffende het gehandicaptenbeleid;
- uitbrengen van deskundige adviezen en aanbevelingen over alle onderwerpen die voor mensen met een handicap van belang zijn;
- assisteren van de minister van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken bij het coördineren van wettelijke en andere maatregelen betreffende bijstand aan mensen met een handicap.

De stemgerechtigde leden van de Adviescommissie zijn:

- de minister van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken (voorzitter);
- een lid voor elk van de in het Parlement vertegenwoordigde politieke partijen;
- vertegenwoordigers van het ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken, het ministerie van Financiën en het ministerie van Milieu, Jeugd- en Gezinszaken. Als de commissie beraadslaagt over onderwerpen die onder andere ministeries vallen, is

ook een vertegenwoordiger van het betrokken ministerie aanwezig;

- twee leden voor elke deelstaat;
- een vertegenwoordiger van de Oostenrijkse sociale zekerheid;
- drie vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties;
- zeven vertegenwoordigers van gehandicaptenverenigingen.

Het secretariaat van de Adviescommissie wordt verzorgd door het ministerie van Arbeid, Volksgezondheid en Sociale Zaken. De commissie komt ten minste eenmaal per jaar bijeen.

In een aantal deelstaten zijn er soortgelijke organen die de deelstaatregeringen van advies dienen of over belangrijke onderwerpen worden geraadpleegd (Adviescommissie Gehandicapten en organen die de belangen van mensen met een handicap vertegenwoordigen).

Ook moeten worden genoemd de adviescomités die bij de verschillende onderdelen van de sociale-zekerheidswetgeving zijn opgericht om de belangen van specifieke groepen verzekerden te vertegenwoordigen (bv. mensen die langdurige zorg nodig hebben) en die over belangrijke zaken geraadpleegd kunnen worden.

In deze comités zijn organisaties van en voor mensen met een handicap vertegenwoordigd met het oog op de belangen van de ontvangers van verzorgingsuitkeringen. Verder zijn de leden van gehandicaptenorganisaties

vertegenwoordigd in de werkgroep langdurige zorg.

Krachtens artikel 15a van de grondwet kunnen de bond en de deelstaatoverheden overeenkomsten sluiten over zaken die onder hun bevoegdheid vallen. Zo'n overeenkomst bestaat al over gezamenlijke maatregelen van de nationale en deelstaatoverheden ten behoeve van mensen die langdurige zorg nodig hebben.

De koepelorganisatie van mensen met een handicapverenigingen wordt door alle nationale ministeries geraadpleegd voor deskundig advies.

In een aantal deelstaten is al wettelijk vastgelegd dat gehandicaptenorganisaties kunnen verlangen bij de procedures betrokken te worden.

¹ "W": wetgevingsbevoegdheid
"U": uitvoeringsbevoegdheid

PORTUGAL

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Staatssecretaris van Sociale Integratie/Ministerie van Solidariteit en Sociale Zekerheid
- Nationaal Secretariaat voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap/Ministerie van Beroepsopleiding en Werkgelegenheid

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Nationale Raad voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap
- Dialooggroep

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Solidariteit en Sociale Zekerheid

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Socialezekerheidsvoorzieningen*

- Nationaal Secretariaat voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap
- Minister van Solidariteit en Sociale Zekerheid

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Nationaal Secretariaat voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Ministerie van Onderwijs

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Instituut voor werkgelegenheid en beroepsopleiding
- Nationaal Secretariaat voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap

D3. *Werkgelegenheid*

- Ministerie van Beroepsopleiding en Werkgelegenheid
- Instituut voor werkgelegenheid en beroepsopleiding

D4. Gezondheid

- Ministerie van Volksgezondheid

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Volksgezondheid
- Ministerie van Solidariteit en Sociale Zekerheid
- Ministerie van Financiën
- Ministerie van Cultuur, Sport en Recreatie

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Stedenbouw en Volkshuisvesting

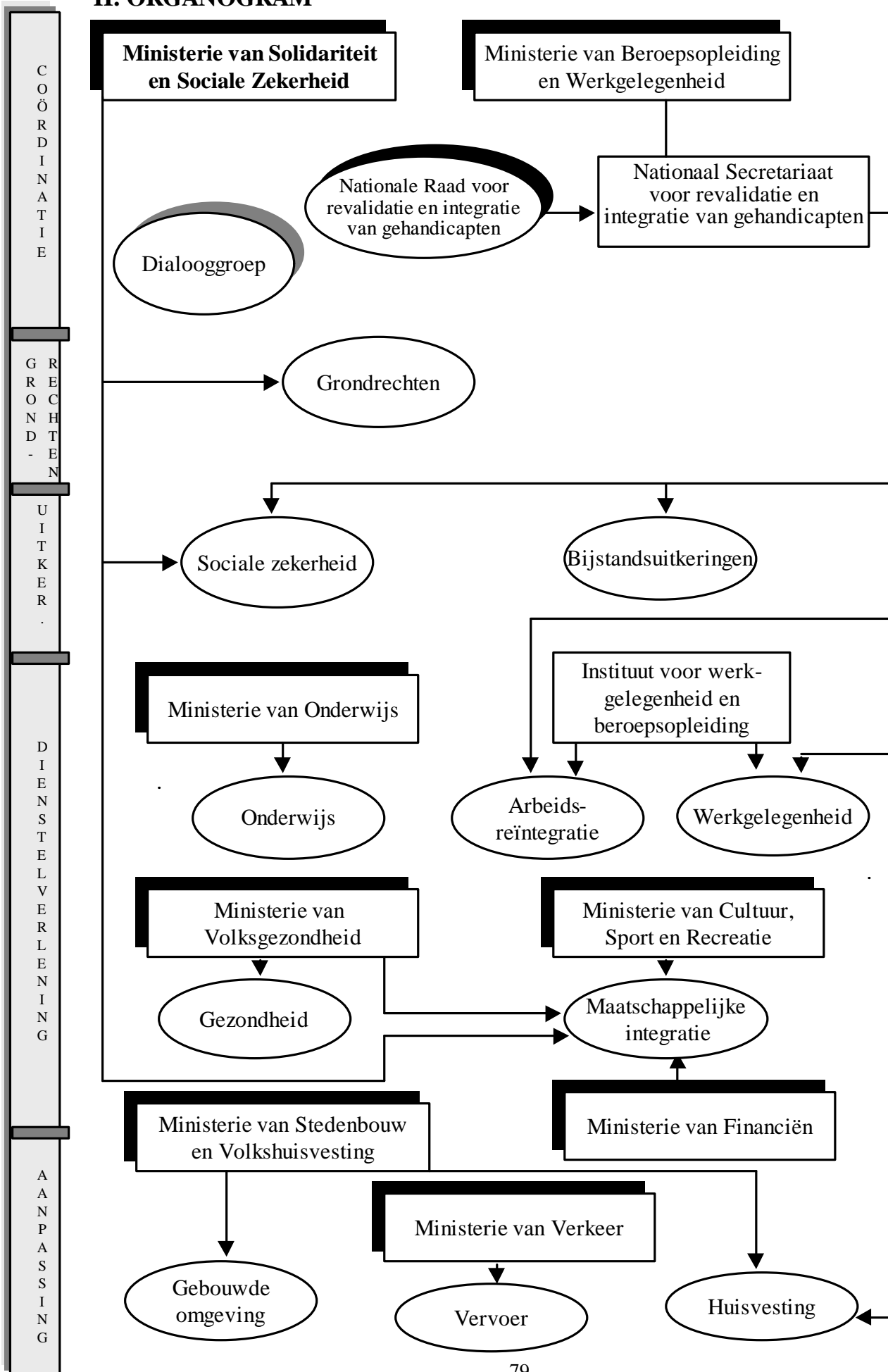
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Verkeer

E3. Huisvesting

- Nationaal Secretariaat voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap
- Ministerie van Stedenbouw en Volkshuisvesting

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

De voornaamste taak van het Nationaal Secretariaat voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap is ervoor te zorgen dat de sectoriële maatregelen goed op elkaar afgestemd zijn en dat er werkelijke complementariteit bestaat tussen de initiatieven van zowel de openbare als de particuliere sector. Het Nationaal Secretariaat probeert dit vooral te realiseren door betere coördinatie.

Arbeidsreïntegratie

Het is de bedoeling een samenhangend, geïntegreerd middellangetermijnplan op te stellen waarin de door alle betrokken sectoren uit te voeren reïntegratie-activiteiten staan beschreven. Verder zullen NGO's op het gebied van handicaps en reïntegratie worden gesteund en gestimuleerd zodat zij over de nodige technische en financiële middelen kunnen beschikken. Dit zal hun werk ten goede komen, de dialoog bevorderen, de kwaliteit van hun optreden verhogen en meer in het algemeen hun participatie in de totstandbrenging en coördinatie van het nationale reïntegratiebeleid verbeteren.

Toegankelijkheid

Het actieplan wil de toegankelijkheid van de gebouwde omgeving en het vervoer verbeteren door het wegnemen van technische hinderpalen (dit omvat het ontwerpproces alsmede voorlichting, opvoeding en opleiding van alle betrokkenen). Wat technische hulpmiddelen betreft zullen de huidige regels en financiering moeten worden herzien om deze beter en gemakkelijker toegankelijk te maken.

Maatschappelijke integratie

Het nationale reïntegratiebeleid zal in nauwe samenwerking met de nationale NGO's worden vastgesteld aan de hand van studies en voorstellen om in de speciale behoeften van mensen met een handicap te voorzien. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de autonomie en de maatschappelijke integratie van mensen met een handicap.

Een al lopend programma in nauwe samenwerking met NGO's op het gebied van sport, vrijetijdsbesteding en culturele activiteiten zal ook worden voortgezet.

Bewustmaking en verandering van de attitude van de samenleving ten aanzien van mensen met een handicap in het algemeen maakt ook deel uit van het actieplan. Dit dient te gebeuren door voorlichting aan mensen met een handicap en hun familie, verenigingen, particuliere instellingen en het grote publiek, en door de capaciteiten van bestuurders van NGO's en beroepsbeoefenaars op dit terrein te verbeteren.

Informatietechnologie

Ten behoeve van de technische en wetenschappelijke informatie op het gebied van handicaps en reïntegratie moet een speciaal documentatiesysteem worden ontwikkeld en ondersteund, dat voor alle betrokkenen toegankelijk is. Dit systeem omvat de verzameling, verwerking en verspreiding van statistische gegevens, onderbouwd door kwalitatief en kwantitatief materiaal, op het gebied van de reïntegratie.

Verder zijn investeringen nodig voor onderzoek- en innovatieprogramma's, projecten en studies. Dergelijke investeringen moeten ook uitwisselingen van kennis en ervaring van projecten op wetenschappelijk, technologisch en methodologisch gebied bevorderen.

Op internationaal niveau zal de samenwerking met de Europese Unie, de Raad van Europa, de organisaties van de Verenigde Naties en andere relevante internationale organisaties worden vergroot, evenals die met de Portugeessprekende landen in Afrika.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

De samenwerkingsstructuur voor informatie en/of raadpleging van gehandicaptenorganisaties staat nader beschreven in Wet nr. 35.96 van 2 mei 1996 betreffende de organisatie van het ministerie van Solidariteit en Sociale Zekerheid.

Krachtens artikel 4 van deze wet is de minister van Solidariteit en Sociale Zekerheid belast met de ontwikkeling en uitvoering van beleid ten behoeve van de revalidatie en integratie van mensen met een handicap.

De Nationale Raad voor de revalidatie en integratie van mensen met een handicap adviseert de minister.

De samenstelling en taken van de Raad zullen bij verordening worden vastgesteld

na behandeling en goedkeuring door de Ministerraad.

Als raadgevend orgaan zal de Nationale Raad, samen met de nationale mensen met een handicap-NGO's, fungeren als overlegpartner voor de regering en als doorgeefluik voor informatie over de ontwikkeling van het gehandicaptenbeleid en het vinden van oplossingen ten behoeve van gelijke kansen voor mensen met een handicap.

Overeenkomstig de richtsnoeren van internationale organen ter bevordering van de participatie van mensen met een handicap is in 1992 een "Dialoggroep" opgericht.

FINLAND

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid
- Nationale, provinciale en lokale Gehandicaptenraden
- Adviesraad voor reïntegratie
- Raad voor het openbaar vervoer

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Organisatie voor samenwerking tussen gehandicaptenorganisaties

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Justitie
- Ministerie van Arbeid (discriminatie in verband met werk)
- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid
- Ombudsbureau voor gelijke behandeling

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid
- Socialeverzekeringsinstelling

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid
- Socialeverzekeringsinstelling
- Plaatselijke overheden

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Ministerie van Onderwijs, Wetenschappen en Cultuur
- Onderwijsautoriteiten

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid: afdeling Verzekering
- Socialeverzekeringsinstelling
- Plaatselijke overheden

D3. Werkgelegenheid

- Ministerie van Arbeid
- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid
- Sociale-verzekeringsinstelling
- Plaatselijke overheden

D4. Gezondheid

- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid:
  - afdeling Sociale zaken en volksgezondheid
  - afdeling Verzekering
  - afdeling Promotie en preventie
- Plaatselijke overheden

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid: afdeling Sociale en gezondheidsdiensten
- Ministerie van Onderwijs, Wetenschappen en Cultuur
- Plaatselijke overheden

E. Afdelingen of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Milieu
- Plaatselijke overheden

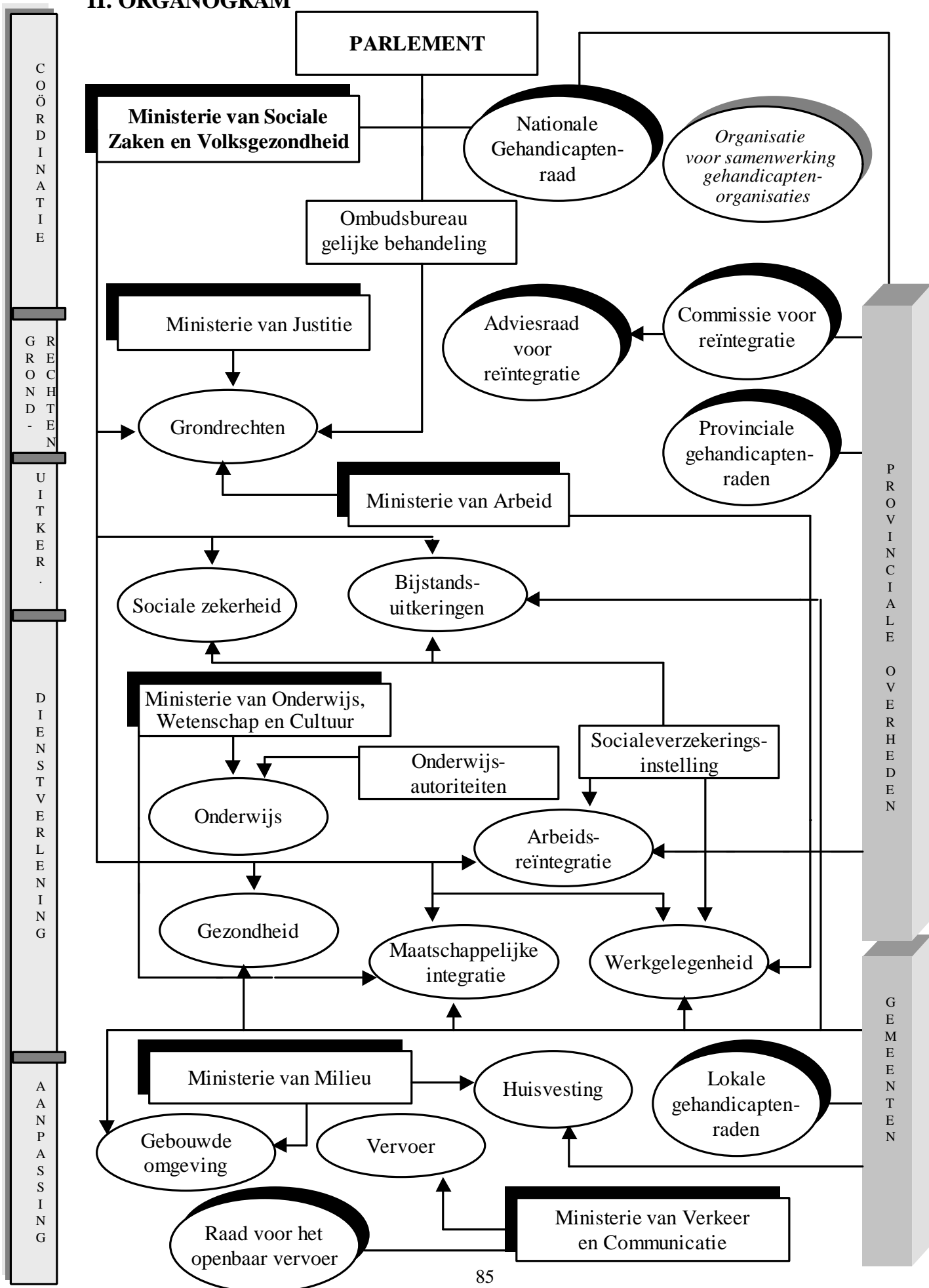
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Verkeer en Communicatie
- Raad voor het openbaar vervoer

E3. Huisvesting

- Ministerie van Milieu
- Plaatselijke overheden

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Globaal plan

In 1996 heeft de Nationale Gehandicaptenraad een nationaal programma voor mensen met een handicap gepubliceerd met de titel: "Naar een samenleving voor iedereen". Dit programma richt zich op een samenleving zonder uitsluiting en behelst onder meer de "empowerment" van mensen met een handicap, hun betrokkenheid bij de beleidsvorming, het wegnemen van belemmeringen voor de toegankelijkheid, communicatie en de ontwikkeling van positieve attitudes ten aanzien van hun volledige participatie in de samenleving.

Het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid is belast met de coördinatie van het nationale gehandicaptenbeleid, maar alle vakministeries moeten uit hoofde van het mainstreaming-beginsel bij hun besluitvorming steeds rekening houden met de behoeften van mensen met een handicap. Ook de gemeenten wordt gevraagd hun eigen actieplannen te maken op basis van het nationale programma.

Bijstand en maatschappelijke integratie

In 1996 heeft het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid een werkgroep gehandicapten ingesteld. In zijn rapport concludeert deze werkgroep onder meer dat de basis en de inhoud van het begrip maatschappelijk welzijn voor mensen met een handicap geactualiseerd moet worden. Ook heeft de werkgroep voorstellen gedaan voor de vaststelling, ontwikkeling en verduidelijking van het beleid inzake de betaling van bijstands- en zorgvoorzieningen, een hogere belastingaftrek, het gebruik van informatie- en andere technologie ten behoeve van mensen met een handicap, ontwikkeling van een leefomgeving zonder obstakels en bevordering van werkgelegenheid voor mensen met een handicap. Sleutelwoorden van het rapport zijn: beleid, diensten en uitkeringen voor

mensen met een handicap, reïntegratie en het vermogen om zich te handhaven en te werken.

Het ministerie van Justitie heeft in 1996 een werkgroep ingesteld om de rechtspositie van gebarentaalgebruikers te onderzoeken en veilig te stellen.

In 1995 heeft het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid een werkgroep gevormd om het verschuivende evenwicht in de zorg voor mensen met een handicap te volgen. Deze werkgroep heeft zijn werkzaamheden in 1997 beëindigd.

Onderwijs

In 1995 heeft het ministerie van Onderwijs een commissie benoemd om de voorzieningen voor lichaamsbeweging van mensen met speciale behoeften in kaart te brengen en een nieuw nationaal ontwikkelingsprogramma op te stellen.

In 1996 heeft de Nationale Onderwijsraad het speciaal onderwijs in Finland uitvoerig geëvalueerd.

Arbeidsreïntegratie en werkgelegenheid

In 1997 heeft de Adviesraad voor reïntegratie een nationaal actieprogramma uitgebracht voor de arbeidsreïntegratie en werkgelegenheid van mensen met een handicap, getiteld "Van arbeidsongeschikt naar arbeidsgeschikt". Dit is een handboek voor iedereen die werkzaam is om de doelstellingen gelijke behandeling en volledige participatie in de samenleving van mensen met een handicap te verwezenlijken. Het programma richt zich op bevordering van de beroepsopleiding, verbetering van de vaardigheden voor het vinden van werk en preventie van uitsluiting van de arbeidsmarkt.

In juni 1998 heeft de Ministerraad aan het Parlement een voorstel gestuurd ter bevordering van de werkgelegenheid, de opleiding en het onderwijs, dat gebaseerd

was op het rapport van de werkgroep gehandicapten.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Nationale Gehandicaptenraad

De Nationale Gehandicaptenraad valt onder het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid. De raad bestaat uit vertegenwoordigers van gehandicaptenorganisaties en ambtenaren van diverse ministeries. De raad heeft tot taak discriminatie te bestrijden en vooroordelen jegens mensen met een handicap uit de weg te ruimen, en gelijke kansen voor mensen met een handicap en hun volledige integratie in de normale samenleving te bevorderen.

Ongeveer 220 gemeenten (van de 450) hebben een plaatselijke gehandicaptenraad. De plaatselijke en provinciale raden baseren hun beleid evenals de nationale raad op samenwerking.

Andere ministeries en overheidsinstanties hebben verscheidene werkgroepen en adviesorganen inzake mensen met een handicap opgericht.

Adviesraad voor reïntegratie

De Adviesraad voor reïntegratie vertegenwoordigt de ministeries van Arbeid, van Onderwijs en van Sociale Zaken en Volksgezondheid, de arbeidsmarktorganisaties en de organisaties van mensen met een handicap. De raad adviseert de regering over beroepsreïntegratie en werkgelegenheid.

Raad voor het openbaar vervoer

De Raad voor het openbaar vervoer valt onder het ministerie van Verkeer. Verscheidene ministeries, de Finse Bond van gemeenten, organisaties van mensen met een handicap en verschillende vervoersmaatschappijen zijn in de raad vertegenwoordigd.

ZWEDEN

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Ministerie van Volksgezondheid en Sociale Zaken
- Nationale Raad voor gezondheid en welzijn
- Ombudsbureau voor mensen met een handicap

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Gehandicaptensorganisaties

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Justitie

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-zekerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Volksgezondheid en Sociale Zaken
- Nationale Raad voor de sociale zekerheid

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Plaatselijke overheden

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Plaatselijke overheden
- Ministerie van Onderwijs

D2. *Arbeidsreïntegratie*

- Regionale bureaus voor sociale zekerheid
- Openbare en particuliere werkgevers
- Reïntegratie-instellingen

D3. *Werkgelegenheid*

- Ministerie van Arbeid
- Nationale werkgelegenheidsraden
- Districtswerkgelegenheidsraden

D4. Gezondheid

- Ministerie van Volksgezondheid en Sociale Zaken
- Districtsraden
- Plaatselijke overheden

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Volksgezondheid en Sociale Zaken
- Plaatselijke overheden

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Binnenlandse Zaken
- Nationale Raad voor huisvesting, gebouwen en ruimtelijke ordening
- Plaatselijke overheden

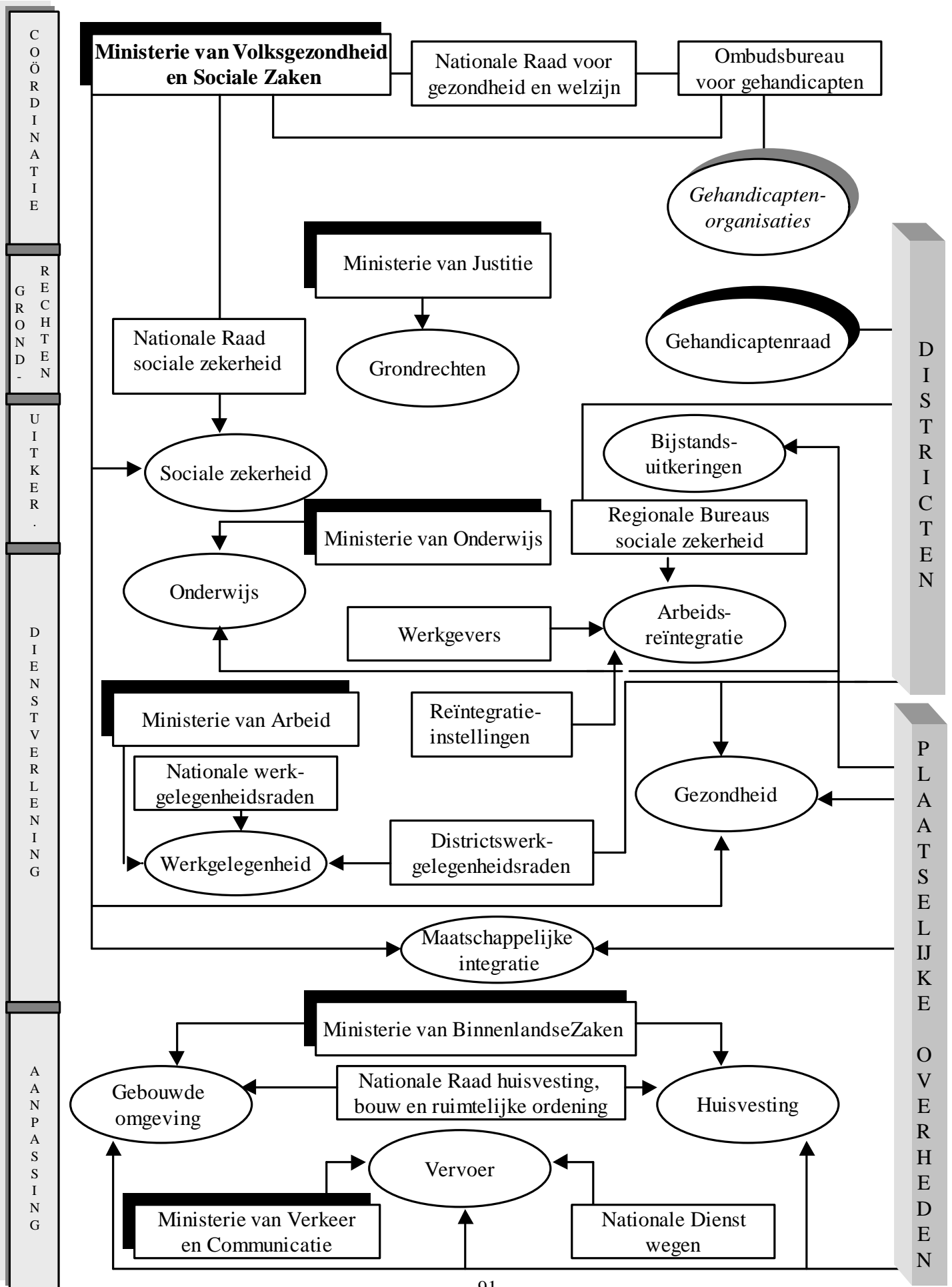
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Verkeer en Communicatie
- Nationale Dienst wegen
- Plaatselijke overheden

E3. Huisvesting

- Ministerie van Binnenlandse Zaken
- Nationale Raad voor huisvesting, bouw en ruimtelijke ordening
- Plaatselijke overheden

II. ORGANOGRAM

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

Het beleid van de regering inzake mensen met een handicap berust op een algehele strategie met als voornaamste aandachtspunt het scheppen van mogelijkheden voor de staat, de gemeenten, de districtsraden en andere organisaties om de toegankelijkheid in ruime zin tot alle sectoren van de samenleving te verbeteren. Dit beleid is ook gericht op acties ten behoeve van gelijke kansen voor mensen met een handicap om in alle onderdelen van de samenleving te participeren. Vooral de gemeenten spelen hier een grote rol bij de samenwerking met plaatselijke organisaties van mensen met een handicap, de betrokken autoriteiten en andere belanghebbenden. Onder het onderwerp toegankelijkheid vallen bijvoorbeeld kwesties in verband met vervoer en informatietechnologie.

Erkend wordt dat gehandicaptenbeleid alle terreinen van de samenleving omvat, en niet alleen welzijn en gezondheid. Deze aspecten moeten daarom in aanmerking genomen worden bij al het beleid inzake onderwijs, werkgelegenheid en arbeidsmarkt, economie, huisvesting, verkeer en vervoer. De betrokken overheidsinstantie moet er steeds voor zorgen dat deze vraagstukken op haar gebied volledig in aanmerking worden genomen. Tegelijkertijd is het van belang dat men het overzicht over het gehandicaptenbeleid behoudt.

De Nationale Raad voor volksgezondheid en welzijn is de centrale expertise- en toezichtinstantie van de overheid op het gebied van onder andere gehandicaptenbeleid.

De voornaamste taken van de raad zijn het toezicht op de medische, gezondheids- en welzijnsactiviteiten voor de kwaliteit en veiligheid van de individuele grondrechten, de ontwikkeling en evaluatie daarvan, kennisoverdracht, onderwijs en opleiding en de coördinatie van de statistieken.

Grondrechten

Het Ombudsbureau voor mensen met een handicap is een overheidsinstantie die toezicht houdt op de grondrechten en de speciale belangen van mensen met een handicap, onder andere door juridisch advies te verstrekken. Het kan klachten in ontvangst nemen van en advies verstrekken aan zowel openbare als particuliere instanties en organisaties. Er zij echter op gewezen dat het Ombudsbureau geen actie in rechte kan ondernemen.

Verder heeft het tot taak de maatregelen te evalueren die Zweden heeft genomen om zijn verplichtingen krachtens de standaardregels van de Verenigde Naties inzake gelijke kansen voor mensen met een handicap na te komen.

Tot slot fungeert het bureau als centraal verzamelpunt voor kennis en feiten. Zo heeft het onlangs een enquête georganiseerd naar discriminatie op grond van een handicap en de arbeidsmarkt. Het Ombudsbureau legt de regering jaarlijks een verslag over zijn werkzaamheden voor.

Arbeidsreïntegratie en werkgelegenheid

Er wordt gestreefd naar meer gelijkheid op de arbeidsmarkt door middel van een voorstel om werknemers met een handicap ertoe te stimuleren te blijven werken. Daartoe kunnen subsidies worden verleend aan werkgevers die kosten hebben moeten maken in verband met aanpassingen of accommodatie ten behoeve van de gehandicapte werknemer. Verder zal binnenkort een speciaal onderzoek van start gaan met het oog op wetgeving om discriminatie op de arbeidsmarkt wegens een handicap te verbieden.

De Nationale Raad voor de werkgelegenheid heeft tot taak richtsnoeren, streefdoelen en doelstellingen voor de districtsraden vast te stellen. Verder wijst de raad middelen toe en beoordeelt het functioneren van de districtsraden. Een speciale afdeling van de nationale raad houdt zich bezig met arbeidsreïntegratie en arbeidsmarktmaatregelen voor mensen met een handicap. Deze afdeling heeft een adviserende taak en volgt en ondersteunt de ontwikkeling van maatregelen om werk voor mensen met een handicap te vergemakkelijken. De districtsraden leiden en coördineren de arbeidsbureaus op districtsniveau.

Maatschappelijke integratie

De regering blijft steun verlenen aan de activiteiten van de Verenigde Naties ten behoeve van mensen met een handicap en zal de standpunten van Zweden op dit terrein bij de Europese Unie naar voren brengen.

Toegankelijkheid

De Nationale Dienst Wegen is een centrale instantie die toeziet op de behoeften van mensen met een handicap in alle vormen van openbaar vervoer en maatregelen voor de integratie van mensen met een handicap daarin coördineert. Het voornaamste streven van deze instantie is het verhogen van het aantal mensen met een handicap dat van het wegvervoer gebruik kan maken.

De Nationale Raad voor huisvesting, gebouwen en ruimtelijke ordening is een centrale instantie die onder meer verantwoordelijk is voor het gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en het milieu op het platteland. Zij beheert de nationale huisvestingssubsidies en brengt bouwvoorschriften uit met betrekking tot de veiligheid, gezondheid en toegankelijkheid.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

Om problemen op het gebied van het gehandicaptenbeleid te identificeren en daarvoor oplossingen te vinden is het voor de regering van belang om voortdurend samen te werken met organisaties van en voor mensen met een handicap. Daartoe coördineert een ministeriële werkgroep de overheidsinstanties die zich met gehandicaptenbeleid bezighouden; ook fungeert deze groep als forum voor de dialoog met gehandicaptenorganisaties en tijdelijk als coördinatiecommissie. Organisaties van mensen met een handicap komen regelmatig bijeen met vertegenwoordigers van de regering. In deze groep ontmoeten de organisaties minstens eenmaal per jaar de minister van

Volksgezondheid en Sociale Zaken en andere ministers. Het al genoemde Ombudsbureau voor mensen met een handicap neemt het initiatief bij kwesties betreffende de rechten en belangen van mensen met een handicap. Ook ziet het erop toe dat de standaardregels van de Verenigde Naties worden nageleefd. Krachtens de standaardregels zijn landen verplicht nationale coördinatiecommissies of andere organen op te richten om de coördinatie van gehandicaptenbeleid te waarborgen. Wanneer het bureau ongeveer drie jaar actief geweest is, zal het worden geëvalueerd en zullen suggesties worden gedaan ten aanzien van de verdere taakstelling.

VERENIGD KONINKRIJK

I. ORGANISATORISCHE STRUCTUREN

A. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor coördinatie of voor het bijstaan van de regering bij het formuleren van het algemene beleid

A1. *Gouvernementele organisaties*

- Interdepartementale groep gehandicapten

A2. *Niet-gouvernementele organisaties*

- Nationale en Noord-Ierse Gehandicaptenraad
- Werkgroep rechten van gehandicapten
- Adviescommissie voor mensen met een handicap bij werk en opleiding (ACDET)
- Adviescommissie vervoer voor mensen met een handicap (DPTAC)

B. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het beleid betreffende grondrechten

- Ministerie van Onderwijs en Werkgelegenheid

C. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van financiële bijstand aan mensen met een handicap (uitkeringen)

C1. *Sociale-kerheidsvoorzieningen*

- Ministerie van Sociale Zekerheid
- Bureau Uitkeringen
- Bureau voor Sociale Zekerheid (Noord-Ierland)

C2. *Bijstandsuitkeringen*

- Ministerie van Volksgezondheid
- Plaatselijke overheden (rechtstreekse betalingen)

D. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor dienstverlening

D1. *Onderwijs*

- Ministerie van Onderwijs en Werkgelegenheid
- Ministerie van Onderwijs en Werkgelegenheid (bureau Wales)
- Ministerie voor Schotland
- Dienst Onderwijs Noord-Ierland
- Onderwijs- en bibliotheekraden voor Noord-Ierland
- Plaatselijke onderwijsautoriteiten
- Financieringsraden voor vervolg- en hoger onderwijs

D2. Arbeidsreïntegratie

- Ministerie van Onderwijs en Werkgelegenheid. Dienst voor arbeidsvoorziening
- Opleidings- en ondernemingsraden (Engeland en Wales)
- Plaatselijke ontwikkelingsmaatschappijen (Schotland)
- Dienst Economische ontwikkeling (Noord-Ierland)
- Bureau voor opleiding en werkgelegenheid (Noord-Ierland)

D3. Werkgelegenheid

- Ministerie van Onderwijs en Werkgelegenheid. Dienst voor arbeidsvoorziening
- Dienst Economische ontwikkeling (Noord-Ierland)
- Bureau voor opleiding en werkgelegenheid (Noord-Ierland)

D4. Gezondheid

- Ministerie van Volksgezondheid
- Ministerie van Volksgezondheid (bureau Wales)
- Ministerie voor Schotland
- Dienst Volksgezondheid en sociale diensten (Noord-Ierland)
- Nationale Gezondheidsdienst en Nationale Gezondheidsdienst voor Schotland
- Fondsen voor volksgezondheid en sociale diensten (Noord-Ierland)
- Plaatselijke gezondheidsdiensten

D5. Maatschappelijke integratie

- Ministerie van Volksgezondheid
- Ministerie van Volksgezondheid (bureau Wales)
- Ministerie voor Schotland
- Dienst Volksgezondheid en sociale diensten (Noord-Ierland)
- Plaatselijke sociale diensten
- Fondsen voor volksgezondheid en sociale diensten (Noord-Ierland)

E. Diensten of organen die verantwoordelijk zijn voor aanpassing van de omgeving aan mensen met een handicap

E1. Gebouwde omgeving

- Ministerie van Milieubeheer, Verkeer en Regionaal Beleid
- Ministerie van Milieubeheer, Verkeer en Regionaal Beleid (bureau Wales)
- Ministerie voor Schotland
- Dienst Milieu Noord-Ierland
- Plaatselijke overheden

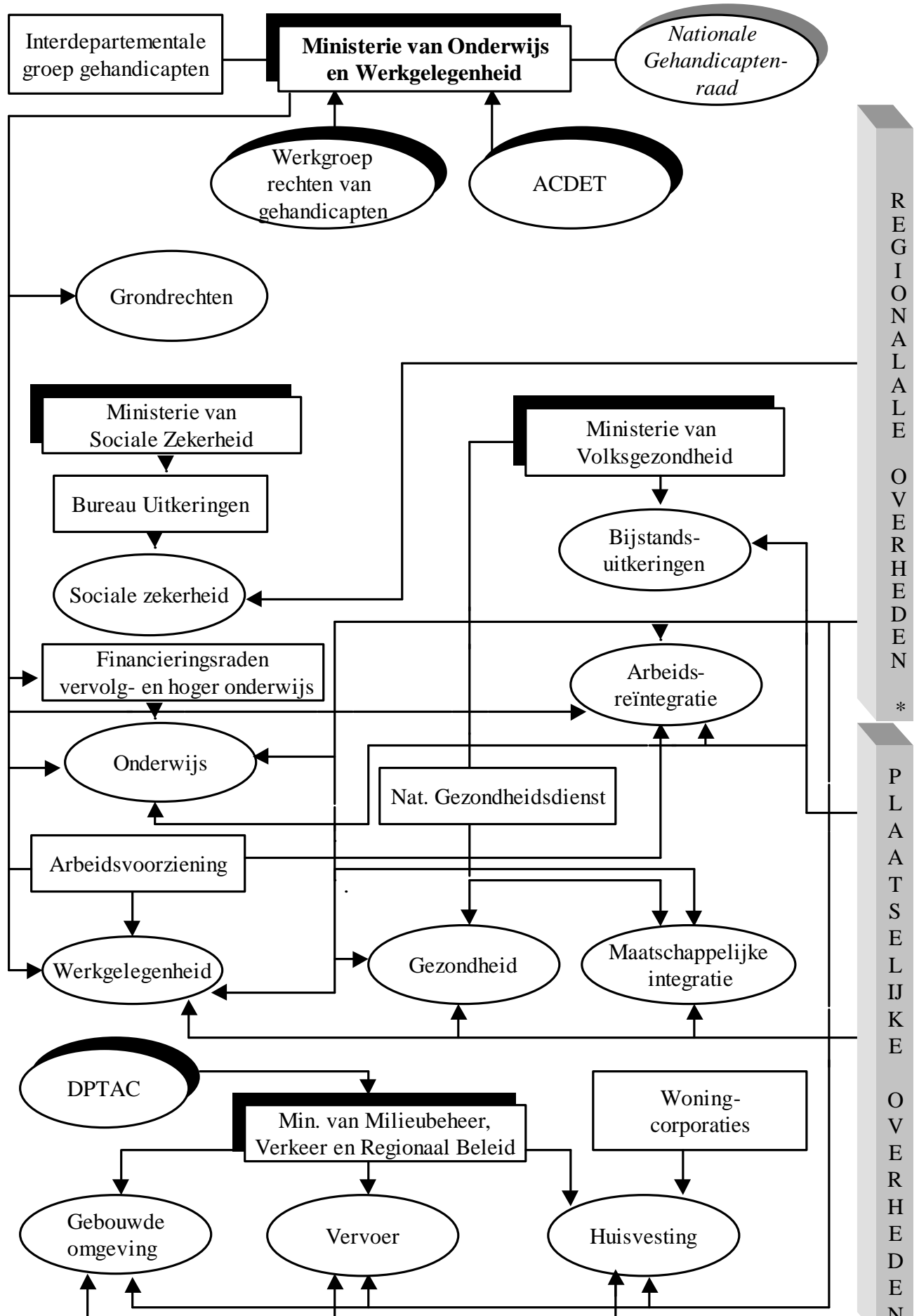
E2. Toegankelijke transportmiddelen

- Ministerie van Milieubeheer, Verkeer en Regionaal Beleid
- Ministerie van Milieubeheer, Verkeer en Regionaal Beleid (bureau Wales)
- Ministerie voor Schotland
- Dienst Milieu Noord-Ierland

E3. Huisvesting

- Ministerie van Milieubeheer, Verkeer en Regionaal Beleid
- Ministerie van Milieubeheer, Verkeer en Regionaal Beleid (bureau Wales)
- Ministerie voor Schotland
- Dienst Milieu Noord-Ierland
- Plaatselijke autoriteiten en woningcorporaties

II. ORGANOGRAM

* Omvat de territoriale overheidsdiensten voor Wales, Schotland en Noord-Ierland

III. ACTIEPLANNEN

Coördinatie - globaal plan

Het VK streeft ernaar om mensen met een handicap in staat te stellen volledig in de samenleving te participeren. Hoewel de problemen en behoeften van mensen met een handicap uiteenlopen, zijn er gemeenschappelijke punten: gelijke kansen bij onderwijs, opleiding en werk, waaronder de mogelijkheid om te werken, toegang tot goederen, diensten, gebouwen en andere voorzieningen, beter gecoördineerde diensten en toegang tot adequate zorg en ondersteuning waar nodig. Daarom dragen veel ministeries via hun doelstellingen en beleid tot het globale plan bij.

De Interdepartementale groep gehandicapten is een forum waarin vertegenwoordigers van de ministeries elkaar regelmatig kunnen ontmoeten. Zij assisteert de hele regering bij de coördinatie van het gehandicaptenbeleid.

Grondrechten

Het uitbannen van discriminatie is een van de belangrijkste beleidsdoelen. De Britse regering zet zich in voor alomvattende, afdwingbare grondrechten voor mensen met een handicap en heeft daartoe een driepuntenstrategie vastgesteld. Zij heeft een ministeriële werkgroep opgericht die breed overleg moet plegen over de tenuitvoerlegging van de grondrechten van mensen met een handicap. Zij zal een Commissie rechten van gehandicapten instellen en werkt aan de tenuitvoerlegging van de nieuwe rechten betreffende toegang tot goederen en diensten krachtens de Wet discriminatie

gehandicapten van 1995¹. De Werkgroep rechten van gehandicapten is in december 1997 opgericht onder voorzitterschap van de minister van Gehandicaptenzaken. Zij heeft tot taak na te gaan wat de beste manier is om voor mensen met een handicap alomvattende, afdwingbare grondrechten in de context van de hele Britse samenleving te waarborgen en aanbevelingen te doen voor de rol en taken van een Commissie rechten van gehandicapten. De werkgroep zal uiterlijk in juli 1999 rapporteren over haar aanbevelingen betreffende grondrechten in een ruimer kader (zoals wie tegen discriminatie moet worden beschermd, de definitie van handicap en de aspecten van het leven van mensen met een handicap waarop de wetgeving betrekking moet hebben). In juli 1998 is een witboek met de voorstellen van de regering voor een Wet discriminatie gehandicapten ter raadpleging uitgegeven, op basis van de aanbevelingen van de werkgroep. Als hoofdtaken van de Commissie rechten van gehandicapten worden hierin voorgesteld: fungeren als centraal punt voor informatie en advies, bijstaan van personen om hun rechten veilig te stellen, beheren en controleren van een bemiddelingsdienst op het vlak van toegang tot goederen, voorzieningen, diensten en gebouwen krachtens deel III van de Wet discriminatie gehandicapten, opsporing en onderzoek. Zodra het rooster van het Parlement het toelaat zal de Commissie rechten van gehandicapten bij wet worden opgericht.

Intussen wordt voortgewerkt aan de

---

¹Krachtens de Wet discriminatie gehandicapten van 1995 is discriminatie van gehandicapten op de volgende gebieden onrechtmatig: werkgelegenheid, toegang tot goederen, voorzieningen en diensten en de verkoop en verhuur van gebouwen.

Voorts moeten scholen, opleidingsinstellingen en universiteiten informatie voor gehandicapten verstrekken en kan de regering minimumeisen opleggen voor het gebruik van het openbaar vervoer door gehandicapten en gehandicaptenraden oprichten om haar inzake discriminatie van gehandicapten te adviseren.

uitvoering van de Wet discriminatie gehandicapten. Vanaf oktober 1999 moeten aanbieders van diensten redelijke maatregelen nemen om hun werkwijze, beleid of procedures te veranderen als die het voor mensen met een handicap onmogelijk of onredelijk moeilijk maken om van een dienst gebruik te maken (zo zullen restaurants blindengeleidehonden moeten toelaten). Aanbieders van diensten moeten in het redelijke extra hulpmiddelen of diensten verstrekken als mensen met een handicap daardoor van hun diensten gebruik kunnen maken (bv. communicatiemiddelen voor doven). Ook zijn zij verplicht om materiële obstakels te overwinnen door hun dienst op een redelijke alternatieve wijze te verlenen (onder meer door huisbezoeken). Vanaf 2004 moeten aanbieders van diensten redelijke maatregelen nemen om fysieke kenmerken die het voor mensen met een handicap onmogelijk of onredelijk moeilijk maken om van een dienst gebruik te maken, te verwijderen of te wijzigen, of redelijke middelen verstrekken om ze te vermijden.

De Adviesdienst toegangsrechten voor mensen met een handicap die krachtens de Wet discriminatie gehandicapten is opgericht, verstrekt telefonisch en schriftelijk advies aan adviesorganisaties voor mensen met een handicap en aanbieders van diensten over de bepalingen van de wet inzake toegang tot goederen, voorzieningen en diensten. Verder brengt de dienst uitvoerige informatiepakketten en bulletins uit en biedt opleiding aan de betrokken organisaties om hen te helpen expertise op te bouwen. Bij geschillen tussen mensen met een handicap en dienstverleners kan de Adviesdienst bemiddelen om de zaak in der minne te schikken. De dienst staat onder contract van de regering, maar is onafhankelijk daarvan.

Sociale-zekerheidsvoorzieningen

De regering tracht mensen die zouden

kunnen werken weer in contact te brengen met de arbeidsmarkt door eventuele belemmeringen weg te nemen. Dit omvat ook de hervorming van het belasting- en het uitkeringsstelsel. Zo zijn de sociale-zekerheidsvoorschriften inzake uitkeringen wegens langdurige arbeidsongeschiktheid herzien, waardoor deze mensen makkelijker kunnen gaan werken; wanneer het werk wegens ziekte of handicap niet lukt, kunnen zij binnen een jaar terugvallen op hun vorige uitkering. Ook is de wekelijkse grens van 16 uur voor vrijwilligerswerk afgeschaft.

Werkgelegenheid

De bepalingen over werkgelegenheid van de Wet discriminatie gehandicapten zijn van toepassing op werkgevers met 20 of meer werknemers. Zij beschermen werknemers en sollicitanten tegen discriminatie en verplichten de werkgever om redelijke aanpassingen uit te voeren als zijn gebouw of werkorganisatie mensen met een handicap aanzienlijk in het nadeel stelt. Vanaf 1 december 1998 zijn deze bepalingen uitgebreid tot werkgevers die 15 mensen of meer in dienst hebben. De Commissie rechten van mensen met een handicap zal straks de voortgang op dit terrein moeten volgen en verdere aanbevelingen doen.

Het Britse werkgelegenheidsbeleid voor mensen met een handicap erkent dat ook praktische hulp nodig is om de belemmeringen voor het vinden van werk te overwinnen. Er zijn tal van algemene en speciale diensten en werkgelegenheids- en opleidingsprogramma's om mensen met een handicap te helpen werk te vinden en te houden. Zo heeft de Arbeidsbemiddeling naast haar algemene diensten en programma's (waardoor de meeste mensen met een handicap al geholpen kunnen worden) adviseurs om mensen te helpen die ernstige problemen hebben om werk te vinden of te behouden, onder meer door middel van de programma's Beroepsreintegratie en

Toegang tot werk. Dit laatste biedt hulp aan mensen met een handicap, onder meer in verband met de extra reiskosten, aanpassing van gebouwen, speciale voorzieningen en de kosten van ondersteuning op het werk. Het programma voor ondersteunde werkgelegenheid biedt zinvol werk voor meer dan 22 000 zwaar gehandicapte mensen. De opleidingsprogramma's zijn bedoeld om mensen met een handicap in staat te stellen zo veel mogelijk gebruik te maken van de algemene voorzieningen; volwassenen met een handicap hebben direct toegang tot opleiding en hoeven niet, zoals niet-mensen met een handicap, eerst zes maanden werkloos te zijn. Er zijn 15 gespecialiseerde aanbieders van residentiële opleidingen voor werkloze volwassenen. In Noord-Ierland zijn er soortgelijke regelingen.

Naast de bovengenoemde diensten en programma's is de regering met een nieuw programma met een budget van 195 miljoen pond gekomen, "the New Deal for Disabled People", bedoeld om betere manieren te vinden om de vele mensen die een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen en willen en kunnen werken de juiste steun te verlenen en om mensen bij te staan die werken en de kans lopen wegens ziekte of handicap arbeidsongeschikt te worden verklaard. Dit programma zal bestaan uit innoverende projecten om na te gaan hoe mensen het best geholpen kunnen worden werk te krijgen of te houden, persoonlijke adviseurs om mensen met een handicap en chronisch zieken te helpen obstakels voor werk te overwinnen, een voorlichtingscampagne om meer bekendheid te geven aan de beschikbare voorzieningen om mensen aan werk te helpen en de attitude van uitkeringsontvangers, werkgevers en het publiek te veranderen, en een onderzoeks- en evaluatieprogramma.

Er zullen twee rondes innoverende

projecten komen, waarvan de eerste (10 projecten) vóór eind 1998 van start gaan. De sluitingsdatum voor de tweede ronde was 9 oktober 1998. De persoonlijke adviesdienst gaat op 12 plaatsen van start en zal meer dan een kwart miljoen mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering beslaan. De eerste zes, verzorgd door de Arbeidsbemiddeling, zijn op 28 september 1998 gestart. De sluitingsdatum voor aanbestedingen voor de overige was 25 november; zij zullen begin 1999 van start gaan. Vanaf 2000 zal dit tot het hele land worden uitgebreid.

Onderwijs

De Onderwijswet 1996 schrijft voor dat kinderen met speciale onderwijsbehoeften, waaronder kinderen met een handicap, gewoon lager en voortgezet onderwijs moeten kunnen volgen als de ouders dat wensen, mits dit aansluit bij de behoeften van het kind en verenigbaar is met doelmatig onderwijs aan de andere kinderen en het gebruik van de middelen. Iets soortgelijks geldt voor Noord-Ierland uit hoofde van de Beschikking Onderwijs Noord-Ierland van 1996. Voorstellen voor beter onderwijs ten behoeve van kinderen met speciale behoeften, waaronder kinderen met een handicap, zijn in oktober 1997 ter raadpleging gepubliceerd; in november 1998 komt de regering met een actieprogramma voor speciale onderwijsbehoeften.

Maatschappelijke integratie

Op het gebied van maatschappelijke zorg verstrekken de sociale diensten van plaatselijke autoriteiten in samenwerking met de Nationale Gezondheidsdienst en andere instanties een reeks diensten voor mensen met een handicap om hen in staat te stellen zo zelfstandig mogelijk, en bij voorkeur thuis, te leven. De Koninklijke Commissie financiering langdurige ouderenzorg, die op 4 december 1997 is aangekondigd en eind 1998 verslag zal uitbrengen, is verzocht om de gevolgen

van haar aanbevelingen voor jongere leeftijdsgroepen te evalueren. Zij heeft vier werkgroepen opgericht voor demografie en toekomstige zorgbehoefte, zorgmodellen, betaling van de zorg en uitvoering. Ook heeft zij een referentiegroep opgezet met vertegenwoordigers van charitatieve instellingen en andere organisaties voor mensen die in de langdurige zorg terecht kunnen komen, de financiële- dienstensector, de Nationale Gezondheidsdienst, plaatselijke overheden en andere instanties van dienstverleners, alsmede vertegenwoordigers van de belangrijkste religies in het VK.

Toegankelijkheid

Wat de gebouwde omgeving betreft, heeft de regering in maart 1998 aangekondigd dat deel M van de Bouwverordening zal worden uitgebreid tot nieuwe woningen. Deel M - Toegang en faciliteiten voor mensen met een handicap - schrijft nu voor dat bij de bouw en bepaalde verbouwingen van niet voor bewoning bedoelde gebouwen rekening gehouden wordt met de behoeften van mensen met een handicap. De nieuwe maatregelen omvatten een drempelvrije hoofdingang of geschikte andere ingang, rolstoelgeschikte toegang, een toilet op de toegangsetage of eerste woonlaag. De maatregelen zullen leiden tot meer comfort en betere toegang en socialisatie voor mensen met een handicap en voor ouderen en mensen met kinderen in kinderwagens en rolstoelen.

De Wet discriminatie gehandicapten machtigt de regering om minimumeisen vast te stellen ten behoeve van mensen met een handicap in het openbaar vervoer. De eerste toegankelijkheidsvoorschriften zullen van toepassing zijn op alle nieuwe railvoertuigen die vanaf 1 januari 1999 in gebruik worden genomen. Ook heeft overleg plaatsgevonden over de voorstellen van de regering voor taxi's en bussen om deze regels in te voeren tussen 2002 en 2012 (taxi's), 2000 en 2015 (grote enkeledeks bussen) en 2002 en 2017 (dubbeldeks bussen). Deze termijnen zijn gebaseerd op de nuttige levensduur van de voertuigen.

De toegang tot stations en andere vervoerinfrastructuren valt onder deel II van de Wet discriminatie gehandicapten.

IV. SAMENWERKINGS- EN COÖRDINATIESTRUCTUREN

De regering pleegt principieel zowel formeel als informeel overleg met de betrokken belangengroepen. Er zijn tal van overlegmechanismen: raadgevende organen (zie hierna), schriftelijke raadpleging, lopend van brede openbare raadpleging over groen- en witboeken inzake beleidskwesties en -voorstellen tot kleinschalig overleg met deskundigen over details of technische punten, opinieonderzoeken, doelgroepen, gebruikersgroepen, regelmatige en ad-hocbijeenkomsten tussen ministers/ambtenaren en belanghebbende partijen, inclusief werkgevers- en werknemersorganisaties en organisaties van en voor mensen met een handicap.

De Nationale Gehandicaptenraad

De Nationale Gehandicaptenraad is een onafhankelijke adviesraad die is ingesteld bij de Wet discriminatie gehandicapten en is bevoegd voor Groot-Brittannië. Bij dezelfde wet is de Mensen met een handicapraad voor Noord-Ierland ingesteld. De raad heeft uitgestrekte bevoegdheden inzake raadpleging en advies over diverse beleidsterreinen. Zo kan de raad adviezen geven over discriminatie in verband met werk, onderwijs, gezondheidszorg, vervoer enz. Voordat de raad de regering adviseert, moet hij overleg plegen met andere door ministers opgerichte adviesorganen betreffende gehandicaptenbeleid indien het onderwerp onder hun bevoegdheid valt. De leden van de raad zijn afkomstig van gehandicaptenorganisaties en het bedrijfsleven; meer dan de helft van hen heeft zelf een handicap.

Adviescommissie voor mensen met een handicap bij werk en opleiding

De Adviescommissie voor mensen met een handicap bij werk en opleiding (ACDET) is opgericht ter vervanging van de vroegere officiële adviesraad (de Nationale Adviesraad werkgelegenheid voor mensen met een handicap), die een breder takenpakket had, waarvan een deel is overgenomen door de Nationale Mensen met een handicapraad. De commissie bestaat uit 12 leden, afkomstig uit werkgevers-, werknemers- en beroepsorganisaties en aanbieders van ondersteunde werkgelegenheid en opleiding.

Werkgroep rechten van gehandicapten:
zie het actieplan.

Adviescommissie vervoer voor mensen met een handicap

De Adviescommissie vervoer voor mensen met een handicap (DPTAC) is krachtens de Vervoerswet 1985 opgericht om de minister van Verkeer te adviseren over vraagstukken in verband met het vervoer en de mobiliteit van mensen met een handicap. De commissie telt 20 leden, van wie krachtens de statuten een meerderheid een handicap dient te hebben. Onder de leden zijn ook deskundigen op het gebied van de verschillende takken van vervoer

LEDEN VAN DE WERKGROEP OP HOOG NIVEAU INZAKE MENSEN MET EEN HANDICAP

Yves DRUART

Administrateur général adjoint
Agence Wallone pour l'Intégration des Personnes
Handicapées (AWIPH)
rue de la Rivelaine 21
B-6061 CHARLEROI
Tel. (32-71) 20 58 20
Fax (32-71) 20 51 60
E-mail: fcispsh@mail.interpac.be

Pol KEMPENEERS

VFSIPH
Sterrekundelaan 30
B-1210 BRUSSEL
Tel. (32-2) 225 84 66
Fax (32-2) 225 84 05
E-mail: paul.Kempeneers@Vlafo.be

Birgit ELVANG

Head of Special International Unit
Socialministeriet
Holmens Kanal 22
DK-1060 KØBENHAVN K
Tel. (45) 33 92 93 13
Fax (45) 33 92 93 33
E. mail: dpbel@sm.dk

Hartmut HAINES

Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung
Postfach 14 02 80
D-53107 BONN
Tel. (49-228) 527 27 52
Fax (49-228) 527 11 77
E-mail: ha.haines@bma.bund400.de

Alexandre KONTONIKAS

Directeur Général de la Prévoyance
Direction des Personnes âgées et handicapées
17 rue Aristoteleous
ATHENS 10187
Tel. (30-1) 523 96 80
Fax (30-1) 523 59 14

Héctor MARAVALL GÓMEZ-ALLENDE

Director General General of IMSERSO
Instituto de Migraciones y Servicios Sociales
Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales
C/ Ginzo de Limia 58
E-28071 MADRID
Tel. (34-91) 347 85 96
Fax (34-91) 347 85 95
E-mail: Hector.Maravall-Gomez-
Allende@DG.DG.IMSERSO.max.es

Patrick SEGAL

Délégué Interministériel aux personnes
handicapées
8 Avenue de Ségur
F-75350 PARIS 07
Tel. (33) 140 56 48 47
Fax (33) 140 56 59 08

Pat WYLIE

Assistant Principal Officer
Disability Equality Unit
Department of Equality and Law Reform
Dún Aímhírgin
43-49 Mespil Road
IRL- DUBLIN
Tel. (353-1) 660 56 05
Fax (353-1) 668 99 33
E-mail: Pat-Wylie@eqlaw.irlgov.ie

Palma TERSIGNI

Servizio Disabili
Dipartimento per gli Affari Sociali
Via Veneto 56
00187 ROMA
Tel. (39-06) 48 16 13 87
Fax (93-06) 48 16 13 97

Joëlle LUDEWIG

Ministère de la Famille
Service pour personnes handicapées et
accidentées de la vie
12/14 Avenue Emile Reuter
L-2919 LUXEMBOURG
Tel. (352) 478 65 65
Fax (352) 24 18 89

A. ROOK

Directeur Gehandicaptenbeleid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en
Sport
Postbus 20350
NL-2500 EJ DEN HAAG
Tel. (31-70) 340 79 11
Fax (31-70) 340 71 64

Max RUBISCH

Bundesministerium für Arbeit, Gesundheit und
Soziales,
Abt. IV/1
Stubenring 1,
A-1010 WIEN
Tel. (43-1) 71100 6262
Fax (43-1) 71100 6591

Vitorino VIEIRA DIAS

Secretário Nacional de Reabilitação
Ministerio do Trabalho e da Solidariedade
Secretariado Nacional para a Reabilitação e
Integração das Pessoas cum Deficiência
Avenida Conde Valbom 63
P-1050 LISBOA
Tel. (351-1) 793 65 17
Fax (351-1) 796 51 82
E-mail: reabilit.snr@mail.telepac.pt

Riita VITALA

Ministry of Health and Social Affairs
PB 267
SF- 00171 HELSINKI
Tel. (358) 9 160 41 33
Fax (358) 9 160 41 89
E-mail: riita.vitala@stm.vn.fi

Eva LISSKAR-DAHLGREN

Ministry of Health and Social Affairs
Socialdepartementet
Jakobsgatan 26
S-103 33 STOCKHOLM
Tel. (46-8) 405 37 52
Fax (46-8) 10 36 33
E-mail: eva.lisskar-dahlgren@social.ministry.se

Deirdre FORDHAM

Department for Education and Employment
Caxton House
6-12 Tothill Street
UK - LONDON SW1H 9NF
Tel. (44-171) 273 63 23
Fax (44-171) 273 59 29
E-mail: julie.barton@dfee.gov.uk

NATIONALE GEHANDICAPTENORGANISATIES

België

Nationale Hoge Raad voor de gehandicapten
Andrée MAES
Zwarte-Lievevrouwstraat 3c
B - 1000 BRUSSEL
Tel. 32/2/509.82.79
Fax 32/2/509.85.32

Denemarken

De Samvirkende Invalideorganisationer (DSI)
John MØLLER
Kloverprisvej 10B
DK - 2650 HVIDOVRE
Tel. 45/36/75.17.77
Fax 45/36/75.14.03
E-mail: abj@handicap.dk

Duitsland

V.d.K.
Ulrich LASCHET
Wurzerstr. 4A
D - 53175 BONN
Tel. 49/228/82.09.30
Fax 49/228/82.09.346
E-mail: vdk.deutschland@t-online.de
Website: <http://www.vdk.de>

Griekenland

National Confederation of Disabled People
(NCDP)
Yannis VARDAKASTANIS
1 Myllerou Street
GR - 10432 ATHENS
Tel. 30/1/523.89.61
Fax 30/1/523.89.67
E-mail: esaea@otenet.gr

Spanje

Comité Español de Representantes de
Minusválidos (CERMI)
Alberto ARBIDE MENDIZABAL (President)
Avda. General Perón, 32 1º
E - 28020 MADRID
Tel. 34/91/556.74.13
Fax 34/91/597.41.05
E-mail: psaucedo@jet.es

Frankrijk

Conseil Français des Personnes Handicapées
pour les questions Européennes (CFHE)
Henri FAIVRE
c/o A.P.F. (Association des Paralysés de
France)
17 Boulevard Auguste Blanqui
F - 75013 PARIS
Tel. 33/1/40.78.69.20
Fax 33/1/40.78.69.33
E-mail: 106147.673@compuserve.com

Ierland

Irish Council of People with Disabilities
(ICPD)
Jim CASEY
4th Floor
Park House
North Circular Road
IRL - DUBLIN 7
Tel. 353/1/868.35.02
Fax 353/1/868.35.26
E-mail: icpd@iol.ie

Italië

Consiglio Nazionale sulla Disabilità
Prof. Aldo PACIFICI
Via di Priscilla 35
I - 00199 ROMA
Tel. 39/6/86.20.49.52
Fax 39/6/86.20.61.57
E-mail: aldo.pacifici@iol.it

Luxemburg

INFO-HANDICAP
François FABER (President)
Centre National d'Information et de Rencontre
du Handicap
BP 33
L – 5801 HESPERANGE
Tel. 352/36.64.66
Fax 352/36.08.85
E-mail: silvio.sagramola@handitel.lu
Website: <http://www.socialnet.lu/org/info-handicap/>

Oostenrijk

Österreichische Arbeitsgemeinschaft für
Rehabilitation (ÖAR)
Dr. Anthony WILLIAMS
Stubenring 2
A - 1010 WIEN
Tel. 43/1/513.15.33
Fax 43/1/513.15.33.150 or –155
E-mail: Williams@oear.or.at
Website: <http://www.oear.or.at/oear/>

Finland

Finnish Disability Forum
Pekka TUOMINEN
c/o Invalidiliitto ry (National Association of the
Disabled in Finland)
Kumpulantie 1 A
SF - 00520 HELSINKI
Tel. :358/9/61.31.91
Fax : 358/9/146.14.43
E-mail: sari-maarit.tiukkanen@invalidiliitto.fi
(nadf@invalidiliitto.fi)
Website: <http://www.invalidiliitto.fi>

Verenigd Koninkrijk

UK DISABILITY FORUM
Mr. Michael A. BARRETT, O.B.E.
87 King Harold's Way
Bexleyheath
UK - KENT DA7 5RE
Tel/Fax : 44/181/310.1284

Nederland

Vereniging Gehandicapten Platform Nederland
(VGPN)
B. TREFFERS (vertegenwoordiger EGF)
Binnendijk 50
NL - 6852 HT HUISSEN
Tel/Fax 31/26/325.40.23
E-mail: bastr@ironet.nl

Portugal

Confederação Nacional dos Organismos de
Deficientes (CNOD)
Albertino Flores SANTANA (CNOD's
Secretary of the Board, Director for
International Affairs)
Av. João Paulo II, Lote 528, 1ºA
Zona J de Chelas
P – 1900 LISBOA
Tel. 351/1/859.56.48
Fax 351/1/859.84.17

Zweden

H.S.O. (The Swedish Cooperative Body of
Organisations of Disabled People)
Lars LÖÖW (President)
Box 701
S – 10133 STOCKHOLM
Tel. : 46/8/613.51.91
Fax : 46/8/22.55.11
E-mail: roger.marklund@hso.se
Website: <http://www.hso.se>

V/5006/99

CE-V/5-99-001-NL-C